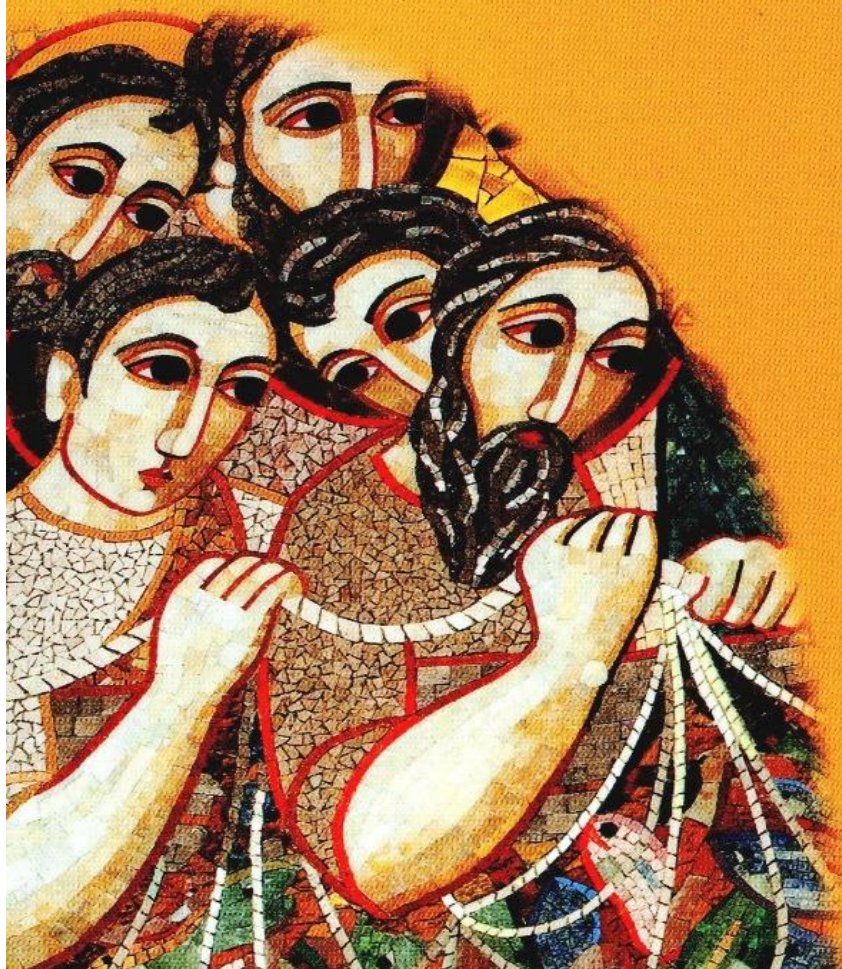

KONGREGACJA
DO SPRAW INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO
I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

EKONOMIA W SŁUŻBIE CHARYZMATU I MISJI

*Jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej
służcie sobie nawzajem tym darem,
jaki każdy otrzymał (1 P 4,10)*

UKIERUNKOWANIA

kongregacja
do spraw instytutów życia konsekrowanego
i stowarzyszeń życia apostołskiego

**Ekonomia
w służbie charyzmatu i misji**

Boni dispensatores multiformis gratiae Dei
(1 P 4, 10)

ukierunkowania

Wydawnictwo Ojców Franciszkanów
Niepokalanów 2019

Tytuł oryginału:
Economia a servizio del carisma e della missione

© 2018 – Amministrazione del Patrimonio della Sede
Apostolica e Libreria Editrice Vaticana

Okładka:
Marko Ivan Rupnik, *La pesca miracolosa*, mosaico C appella della
Conferenza episcopale spagnola Madrid (Spagna)
© Centro Aletti 2011

Redakcja naukowa:
o. dr Robert Leżohupski OFMConv.

Korekta: Joanna
Wójcik

Tłumaczenie:
Magdalena Jagiełło

Skład:
Piotr Górski

© Copyright for this edition by
Wydawnictwo Ojców Franciszkanów Niepokalanów isbn

978-83-7766-171-0

Wydawnictwo Ojców Franciszkanów Niepokalanów
Paprotnia, ul. O. M. Kolbego 5, 96-515 Teresin
tel.: 46 864 22 08
e-mail: wydawnictwo@niepokalanow.pl
e-sklep: wydawnictwo.niepokalanow.pl
fb: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów Niepokalanów

Niepokalanów 2019

*Dobrzy szafarze
różnorodnej łaski Bożej.
(1 P 4, 10)*

Wprowadzenie

1. *Jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej służcie sobie nawzajem tym darem, jaki każdy otrzymał*
(1 P 4, 10).

Pierwszy List św. Piotra nawiązuje do przeciwności, jakich doświadczają wspólnoty chrześcijańskie w diasporze rzymskiej pod koniec I wieku: czasu szczególnej próby dla Kościoła, który otrzymuje pismo o wysokiej wartości teologicznej. Tekst jest skierowany do chrześcijan wywodzących się z pogaństwa, do *wybranych, przybyszów wśród rozproszenia w Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii* (1, 1). Piotr pragnie zachęcić do *trwania w łasce Bożej* (5, 12), wzywa do stałości, do cierpliwej wytrwałości (1, 13; 4, 19; 5, 7-8) wobec prób i trudności.

Rozdział czwarty składa się w szczególności z trzech obrazów. Pierwszy ukazuje analogię między cierpieniem, jakie Chrystus poniósł we własnym ciele, a uczuciami, jakie powinny ożywiać chrześcijan (ww. 1-2). Drugi dotyczy „odmiennej” konotacji chrześcijan w kontekście społecznym, w którym żyją (ww. 3-6). Ostatni obraz wychodzi od perspektywy eschatologicznej i zwraca uwagę na dynamikę komunii w życiu chrześcijan, zawiera też dokładne i cenne wskazania (ww. 7-11).

Werset 10: *Jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej służcie sobie nawzajem tym darem, jaki każdy otrzymał*, przedstawia cechy tego, kto, podążając za Chrystusem i Jego Ewangelią, jest przepełniony łaską, to znaczy obfi tością darów, które rozlewają się w życiu każdego wierzącego. Piotr wzywa zatem do przeżywania własnego daru (*chárisma*) z pozycji sług (*diakonìa*), stania się szafarzami (*oikònòmoi*) łaski (4, 10).

Dary otrzymane od Boga nazywają się charyzmatami, z greckiego *charis* pochodzącego od czasownika *charizomai*, który oznacza: ofiarowywać, być hojnym, wspaniatomyślnym, dawać darmo.

Termin *chárisma* w Nowym Testamencie jest używany tylko w odniesieniu do darów pochodzących od Boga. Żaden pojedynczy charyzmat nie jest darem przyznany wszystkim, lecz darem szczególnym, którego Duch udziela „tak, jak chce” (1 Kor 12, 11)¹.

Chrześcijanin jest zatem wezwany do stawiania się zarządcą, szafarzem różnorodnej łaski – która wyraża się także poprzez charyzmaty – i jest zaproszony do „puszczenia jej w obrót” na rzecz wszystkich. Każdy dar jest żarliwym wyrazem niezmiernego dziedzictwa łaski ze strony Boga. Każdy członek wspólnoty zatem, bogaty takim darem, jest członkiem aktywnym

1 Por. Kongregacja Nauki Wiary, List *Iuvenescit Ecclesia* do biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła, Rzym (15 maja 2016), 4, <https://episkopat.pl/en/relacja->

miedzy -darami -hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki -wiary/ [dostęp: 29 września 2018].

8

i współodpowiedzialnym za życie wspólnotowe, wiedząc, że to, co posiada do dyspozycji, nie jest jego, lecz jest darem, który należy strzec, aby przynosił owoce w określonym celu: dobra wspólnego, ponieważ „można je osiągać, pomnażać i chronić tylko razem, także z uwagi na przyszłość”². Dobro wspólne, które oddaje do dyspozycji wielorakość darów, w służbie jedni drugim, poprzez którą rozwija się zbawczy plan Boga na korzyść każdego mężczyzny i każdej kobiety.

2. W zbawczym planie Boga Kościół jest „jak wierny i roztropny zarządca, którego zadaniem jest uważna troska o to, co zostało mu powierzone”. Zatem „jest świadomy odpowiedzialności, jaką stanowi baczne sprawowanie pieczy i zarządzanie własnymi dobrami w świetle jego misji ewangelizacji, ze szczególną troską o potrzebujących”³.

Aktualny moment historyczny niesie dla życia konsekrowanego wezwanie do zmierzenia się z powszechnym spadkiem powołań i utrzymującym się kryzysem ekonomicznym. Taka sytuacja przynagla,

² Papiaska Rada Iustitia et Pax, Kompendium Nauki Społecznej Kościoła, Rzym (2 kwietnia 2004), § 164, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/doc

uments/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_pl.html [dostęp: 16 września 2018].

- 3 Franciszek, List apostolski w formie motu proprio *Fidelis dispensator et prudens* ustanawiający nową strukturę koordynacyjną ekonomicznych i administracyjnych spraw Stolicy Apostolskiej i Państwa Watykańskiego (24 lutego 2014), *incipit* (przekład własny tłum.).

9

by „z realizmem, ufnością i nadzieją wziąć na siebie odpowiedzialność, jakiej wymaga od nas sytuacja świata, potrzebującego głębokiej odnowy kulturowej i odkrycia zasadniczych wartości, na których można budować lepszą przyszłość. Kryzys zmusza nas do przemyślenia na nowo naszej drogi, do przyjęcia nowych reguł i znalezienia nowych form zaangażowania, do korzystania z pozytywnych doświadczeń, a odrzucania negatywnych. W ten sposób kryzys staje się *okazją do rozeznania sytuacji i czynienia nowych projektów*. Z takim nastawieniem, raczej ufności niż rezygnacji, należy stawić czoła obecnym trudnościom”⁴.

W tej perspektywie instytucje życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego są wezwane do bycia *dobrymi rządcami* charyzmatów otrzymanych od Ducha Świętego również poprzez zarządzanie i administrowanie dobrami.

3. W ostatnich latach niemało instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego musiało stawić czoła problemom natury

ekonomicznej. Można by powiedzieć, że rosnącemu zmniejszaniu się sił odpowiadało narastanie trudności. Niedostateczne przygotowanie i brak projektów często były przyczyną wyborów ekonomicznych, które nie tylko zagroziły dobrom, lecz także samemu przetrwaniu instytutów.

4 Benedykt xvi, Encyklika *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009), 21, http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html [dostęp: 16 września 2018].

Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, zważając na tę sytuację, przynagliła instytuty i stowarzyszenia do zwiększenia świadomości w kwestii znaczenia materii ekonomicznej, dostarczając kryteriów i praktycznych wskazań do zarządzania dobrami.

W kontekst ten wpisały się dwa *sympozja międzynarodowe* na temat zarządzania dobrami. Pierwsze sympozjum na temat „Zarządzanie dobrami kościelnymi instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego w służbie ludzkości i misji Kościoła”⁵ odbyło się w marcu 2014 roku, opracowano po nim „Wytyczne dotyczące zarządzania dobrami w instytutach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostolskiego”⁶, opublikowane 2 sierpnia

- 5 Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *La gestione dei beni ecclesiastici degli Istituti di vita consacrata e delle Società di vita apostolica a servizio dell'humanum e della missione nella Chiesa. Atti del Simposio Internazionale* (Rzym, 8-9 marca 2014), lev, Watykan 2014.
- 6 Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, List okólny *Wytyczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*, Rzym (2 sierpnia 2014), <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/kongregacja--instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia--apos-tolskiego/listy-kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/2014-08-02-list-okolny-wy-tyczne-dotyczace-zarzadzania-dobrami-w-instytutach-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszeniach-zycia-apostolskiego-45437/> [dostęp: 16 września 2018].

2014 roku. Wytyczne i zasady zarządzania dobrami zostały zaproponowane instytutom „jako pomoc ku temu, by z nową odwagą i profetyzmem odpowiadały na wyzwania naszych czasów, wciąż pozostając proroczym znakiem miłości Boga”⁷.

W kolejnym okresie, w centrum uwagi Dykasterii znalazła się istotność dzieł. O ile i sympozjum charakteryzowało się wezwaniem do umiejętności zdawania sprawy i obowiązku sprawowania pieczy nad dobrami, czujności i kontroli ze strony przełożonych, to ii sympozjum „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię”, które

odbyło się w listopadzie 2016 roku, skoncentrowało się na istotności charyzmatycznej.

4. Zgodnie z bogatym nauczaniem Papieża Franciszka, niniejszy dokument – w łączności z tekstem „Wytycznych” – ma na celu:

- podążanie drogą kościelnej refleksji na temat dóbr i zarządzania nimi, przy wykorzystaniu również sugestii przełożonych instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego przekazanych na zaproszenie Dykasterii;

- przywołanie i wyjaśnienie pewnych aspektów norm kanonicznych dotyczących dóbr tymczasowych, ze szczególnym odniesieniem do procedury Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego;

7 Tamże, *incipit*.

8 Tamże.

12

- zasugerowanie pewnych narzędzi planowania i programowania związanych z zarządzaniem

dziełami;

- przynaglenie instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, na wszystkich poziomach, od przełożonych do członków, do nowego spojrzenia na ekonomię w wierności

charyzmatowi, aby być „również dziś dla Kościoła i dla świata awangardą uwrażliwienia na wszystkich ubogich i na wszelkie rodzaje nędzy – materialnej, moralnej i duchowej, dzięki przewyciężaniu wszelkiego egoizmu w myśl logiki Ewangelii, która uczy zawierzenia Bożej opatrności”⁹.

⁹ Franciszek, Przesłanie do uczestników międzynarodowego sympozjum na temat: „Zarządzanie dobrami kościelnymi instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego w służbie ludzkości i misji Kościoła”, Rzym (8 marca 2014), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/sympozjum-zakony_08032014.html [dostęp: 23 września 2018].

I. Żywa pamiątka Chrystusa ubogiego

Ubóstwo Chrystusa, nowość Ewangelii

5. Przeżywanie nowości Ewangelii oznacza „takie życie, które odzwierciedla ubóstwo Chrystusa, którego całe życie koncentrowało się na pełnieniu woli Ojca i służeniu innym”¹⁰.

Papież Franciszek przy każdej okazji nieustannie stawia w centrum *sequela Christi*: „zdecydowaną wolę całkowitego upodobnienia się do Niego”¹¹, do Jego życia, do Jego kenozы (*kénosi*). Misterium Wcielenia stanowi misterium ubóstwa: „będąc bogaty, dla was stał się ubogim” (2 Kor 8, 9). Na krzyżu

„Jego ubóstwo stanie się całkowitym ogołoceniem”¹², doświadczy do głębi tajemnicy kenozы jako *Sługa cierpiący* zapowiadany przez Izajasza.

10 Franciszek, Homilia podczas Mszy św. z biskupami, kapłanami i osobami konsekrowanymi w czasie podróży apostołskiej do Sri Lanki i na Filipiny, Manila (16 stycznia 2015), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/homilie/fi_lipiny-lev_16012015.html [dostęp: 23 września 2018].

11 Jan Paweł ii, Posynodalna adhortacja apostołska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 18.

12 Tamże, 23; por. Flp 2, 5-11.

6. „*Ubóstwo Chrystusa kryje w sobie to nieskończone bogactwo Boga. Jest On nie tylko Nauczycielem, ale*

— | | —

także Rzecznikiem i Poręczycielem tego *zbawczego ubóstwa*, które odpowiada nieskończonemu bogactwu Boga oraz niewyczerpalnej potędze Jego łaski”¹³. Kenoza stanowi zatem fundamentalne kryterium dla życia każdego ochrzczonego, a tym bardziej każdej osoby konsekrowanej. Ubóstwo „przeżywane na wzór Chrystusa, który «będąc bogaty (...) stał się ubogim» (2 Kor 8, 9), wyraża *całkowity dar z siebie*, jaki składają sobie nawzajem trzy Osoby Boskie. Ten dar przelewa się w stworzenie i objawia się w pełni we Wcieleniu Słowa i w Jego odkupieńczej śmierci”¹⁴.

Na początku swojego posłannictwa Jezus obwieścił w synagodze w Nazarecie, że *Ewangelię głosi się ubogim* (por. Łk 4, 18; Iz 61, 1). Ten, kto chce za Nim podążać, jest zatem wezwany do porzucenia dóbr, domu, rodziny, do rozpoczęcia swojej drogi poprzez ogołocenie (Łk 14, 33; 18, 22). Mistrz prosi, przede wszystkim, by przyjąć i tym samym żyć *prymatem Królestwa*, by dawać mu pierwszeństwo wobec wszystkiego. Dlatego też ubodzy w duchu są nazwani błogosławionymi (Mt 5, 3) jako ci, którzy są pierw-

13 Jan Paweł ii, Adhortacja apostolska *Redemptionis donum* (25 marca 1984), 12, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_25031984_redemptionis-donum.html [dostęp: 25 września 2018].

14 Jan Paweł ii, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 21.

Ubóstwo Chrystusa, nowość Ewangelii

szymi adresatami Królestwa, to znaczy tymi, którzy są zdolni oczekiwać, pragnąć i przyjąć je.

7. Ubóstwo błogosławione czyni osobę wewnętrznie wolną i pozwala jej wzrastać w wierze i w miłości bliźniego, tej miłości, która ma oczy otwarte na potrzeby innych, a serce miłosierne, by śpieszyć im z pomocą. Ubóstwo błogosławione jest ożywiane miłością, która przedkłada innych nad samego siebie i pokłada swą ufność w Bogu, który każdego dnia troszczy się o swoje stworzenia jak o lilie na polu i ptaki w powietrzu (por. Mt 6, 25-34).

Ubóstwo błogosławione doradził Jezus bogatemu młodzieńcowi, który *odszedł zasmucony, miał bowiem wiele posiadłości* (Mk 10, 22) i chciał zachować je dla siebie. Mistrz zasugerował mu, by sprzedał wszystko, aby wychować go do wolności wewnętrznej i miłosierdzia, autentycznego i hojnego. Ubóstwo wychowuje do miłości bliźniego, a wraz z nią wprowadza do kontemplacji Misterium Boga.

8. Świadectwo życia konsekrowanego przyjmuje *styl życia ubogiego*. Papież Franciszek w encyklice *Laudato si'* poświęconej trosce o wspólny dom wygłosił pochwałę wstrzeźliwości: „Duchowość chrześcijańska – pisze Papież – proponuje rozwój wstrzeźliwości i zdolności radowania się, mając niewiele. To powrót do prostoty, która pozwala nam się zatrzymać i docenić to, co małe, i dziękować za możliwości, jakie daje życie, nie przywiązując się do nich ani nie

smucąc z powodu tego, czego nie posiadamy”¹⁵. Osoby konsekrowane ze swoim wyborem ubóstwa, ślubowanego lub przyjętego wraz z inną świętą przysięgą, zgodnie z właściwym sobie charyzmatem, są żyjącymi i wiarygodnymi świadkami, że „wstrzeźliwość przeżywana świadomie i w wolności wyzwala nas. Nie jest gorszym życiem, nie jest mniejszą intensywnością, ale całkiem odwrotnie”¹⁶.

Ubóstwo konsekrowanych ma na celu świadczenie „o tym, że Bóg jest prawdziwym bogactwem ludzkiego serca”¹⁷, wyznawanie, że z Chrystusem posiada się *majątność lepszą i trwającą* (Hbr 10, 34): wiara w Niego nadaje życiu „nową podstawę, nowy fundament, na którym człowiek może się oprzeć”¹⁸.

Przez swoje ubóstwo konsekrowani świadczą o nowej jakości życia prawdziwie ludzkiego, które relatywizuje dobra, wskazując na Boga jako na dobro absolutne¹⁹. Prostota, wstrzeźliwość i suro-

15 Franciszek, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 222, https://w2.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_pl.pdf [dostęp: 25 września 2018].

16 Tamże, 223.

17 Jan Paweł ii, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 90.

18 Benedykt xvi, Encyklika *Spe Salvi* (30 listopada 2007), 8, http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20071130_spe-salvi.html [dostęp: 25 września 2018].

19 Por. Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 89.

18

Ku „ciału Chrystusa”

wość życia osób konsekrowanych nadają im pełną wolność w Bogu²⁰.

Ku „ciału Chrystusa”

9. „Człowiek, a w szczególności ubodzy, są zasadniczą drogą Kościoła, ponieważ była to droga Jezusa Chrystusa”²¹. Ubodzy zawsze byli w centrum uwagi Jezusa, który starał się przywrócić im godność, życie, możliwość przeżywania w pełni swojego człowieczeństwa. Papież Franciszek nieustannie przypomina to w swoim nauczaniu. „Jakże bardzo chciałbym Kościoła ubogiego i dla ubogich”²² – te słowa wypowiedziane nazajutrz po jego wyborze z powodzeniem można uznać za jeden z kluczy jego pontyfikatu. „Dla Kościoła opcja na rzecz ubogich jest bardziej kategorią teologiczną niż kulturową, socjologiczną, polityczną czy filozoficzną. Bóg użycza im «swego pierwszego miłosierdzia». Ta Boża preferencja ma konsekwencje w życiu wiary

²⁰ Por. Franciszek, *Discorso ai partecipanti alle giornate dedicate ai rappresentanti pontifici* [Przemówienie do uczestników dni poświęconych przedstawicielom papieskim – przekład własny tłum.], Rzym (21 czerwca 2013).

²¹ J. M. Bergoglio, *Solo l'amore ci può salvare*, lev, Città del Vaticano 2013, s. 113 (przekład własny tłum.).

22 Franciszek, *Przemówienie do przedstawicieli mediów*, Rzym (16 marca 2013); Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 198, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortation/documents/papafrancesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html [dostęp: 25 września 2018].

19

wszystkich chrześcijan, wezwanych do tego, by mieć «te same uczucia co Jezus» (por. Flp 2, 5)”²³.

10. Ta konieczność zwracania uwagi na potrzeby ubogich, na wzór Mistrza, urzeczywistniła się w pierwszej wspólnocie uczniów. W *Dziejach Apostolskich* (por. Dz 2, 42-47; 4, 32-37) Kościół Jerozolimski jest przedstawiony jako zgromadzenie, w którym miłość bliźniego i podział dóbr, rozdzielanych każdemu *według potrzeby* (Dz 4, 35), sprawiają, że *nikt z nich nie cierpiał niedostatku* (Dz 4, 34). Wspólnota ta trwała nie tylko w nauce Apostołów, w łamaniu chleba i w modlitwach, lecz również w *koinonía* (Dz 2, 42), w posiadaniu *wszystkiego wspólnym* (Dz 2, 44; 4, 32) i w rozdzielaniu dóbr *każdemu według potrzeby* (Dz 2, 45).

Również wielka kolekta, zorganizowana przez Pawła w założonych przez niego Kościołach na rzecz macierzystego Kościoła w Jerozolimie (1 Kor 16, 1-4; Rz 15, 25-28; 2 Kor 8-9), stanowi gest solidarności, który poszerza horyzont kościelnej komunii.

Teksty te stanowią wzór dla bycia i działania wspólnot uczniów żyjących we wszystkich czasach i miejscach. Chrześcijanie odczuwali i odczuwają

odpowiedzialność za znalezienie właściwych form, by przełożyć je na praktykę wymogów *koinonii*. Osoby konsekrowane, wcielając w ciąg historii ubóstwo Chrystusa w swoje życie i inspirując się życiem pierwszych wspólnot, są wezwane do przyswojenia

23 Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 198.

20

Ku „ciału Chrystusa”

sobie konieczności *koinonii*. Jest to wybór podążania za Chrystusem ubogim, który prowadzi do wyboru na rzecz ubogich.

11. „Kościół ubogi dla ubogich zaczyna się od tego, że wychodzimy ku ciału Chrystusa”²⁴. Kontemplacja oblicza Ojca objawionego w Chrystusie Jezusie, konkretność Jego miłości okazanej we Wcieleniu Syna (por. Flp 2, 7), prowadzą do odkrywania Go we wszystkich ubogich i wykluczonych. Ubogim nie daje się jedynie rzeczy, trzeba dzielić z nimi czy też raczej zwracać im to, co do nich należy. Mężczyźni i kobiety konsekrowani, którzy doświadczyli darmowej Miłości Ojca, są wezwani do przyswojenia sobie duchowości oddawania, aby w sposób wolny oddawać to, co zostało im darowane dla służby braciom: życie, dary, czas, dobra, którymi się posługują. Powinni dążyć do „prawdziwego spotkania z ubogimi, a także do dzielenia się, które powinno stać się stylem naszego życia”²⁵: życie *sine proprio* – na wzór św. Franciszka

- 24 Franciszek, Przemówienie wygłoszone w wigilię uroczystości Zesłania Ducha Świętego podczas czuwania modlitewnego z okazji dnia ruchów, nowych wspólnot i stowarzyszeń kościelnych, Rzym (18 maja 2013), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/czuwanie_16052013.html [dostęp: 26 września 2018].
- 25 Franciszek, *Orędzie na i Światowy Dzień Ubogich*, Rzym (13 czerwca 2017), 3, https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/poveri/documents/papa-francesco_20170613_messaggio-i-giornatamondiale-poveri-2017.html [dostęp: 26 września 2018].

z Asyżu – staje się w ten sposób najwyższym stopniem ewangelicznego ubóstwa.

Osoby konsekrowane są wezwane nie tylko do ubóstwa osobistego, lecz również do ubóstwa wspólnotowego. „Ubóstwo dzisiaj jest krzykiem. Wszyscy musimy się zastanowić, czy możemy stać się nieco bardziej ubodzy”²⁶. Nie tylko członkowie powinni oderwać się od dóbr, lecz także instytucje: „Puste klasztory nie są nasze, są dla ciała Chrystusa”²⁷. Wspólnota zakonna musi zatem stawać się solidarna w ubóstwie, ponieważ „każda wspólnota Kościoła, która nie zamierza w pełni, w sposób twórczy, skutecznie współpracować, aby ubodzy żyli godnie i nikt nie był wykluczony, narazi się także na ryzyko rozkładu”²⁸.

Wspólnota jest wezwana do dokonywania rozeznawania nie tyle w celu wyodrębniania kategorii ubogich, lecz by stawać się im bliska, kimkolwiek by nie byli i gdziekolwiek ich nie spotka, aby poznawała ubóstwo, które może ją ubogacić w *Szerokości, Długości, Wysokości i Głębokości miłości Chrystusa* (por. Ef 3, 18-19).

²⁶ Franciszek, *Discorso agli studenti delle scuole gestite dai Gesuiti in Italia e in Albania* [Przemówienie do uczniów szkół prowadzonych przez jezuitów we Włoszech i w Albanii], Rzym (7 czerwca 2013), (przekład własny tłum.).

²⁷ Franciszek, *Discorso in occasione della Visita al Centro „Astalli” per il servizio ai rifugiati* [Przemówienie z okazji wizyty w centrum „Astalli” dla służby na rzecz uchodźców], Rzym (10 września 2013), (przekład własny tłum.).

²⁸ Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 207.

Ekonomia z ludzką twarzą

12. Człowiek i jego prawdziwe dobro muszą mieć prymat zarówno w działalności ekonomicznej jak i, w szerszym rozumieniu, w organizacji społecznej i życiu politycznym. Przywoływała to konstytucja *Gaudium et spes*: „Człowiek bowiem jest twórcą całego życia gospodarczo-społecznego, jego ośrodkiem i celem”²⁹ i przypominał Benedykt xvi: „pierwszym kapitałem, który należy ocalić i docenić, jest człowiek, osoba, w swojej integralności”³⁰. Wymiar ekonomiczny zatem jest ściśle związany z osobą i misją. Poprzez ekonomię dokonywane są wybory znaczące dla życia osobistego i wspólnego, w których powinno być widoczne świadectwo ewangeliczne dostrzegające potrzeby braci i sióstr.

Mężczyźni i kobiety konsekrowane wybierają prorocstwo i unikają dyktatury „ekonomii bez twarzy i bez naprawdę ludzkiego celu”³¹. Ich ubóstwo przypomina wszystkim o konieczności wyzwolenia się z ekonomii wykluczenia i nierówności, ponieważ ta ekonomia zabija³². Prowadzi bowiem do tego, że

29 Sobór Watykański ii, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 63, Pallottinum, Poznań 2005, s. 78.

30 Benedykt xvi, Encyklika *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009), 25.

31 Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 55.

32 Por. tamże, 53 n.

23

„samego człowieka uważa się za dobro konsumpcyjne, którego można użyć, a potem je wyrzucić. Daliśmy początek kulturze «odrzućcia», którą wprost się promuje. [...] Wykluczeni nie są «wyzyskiwani», ale są odrzuceni, są «niepotrzebnymi resztkami»”³³.

Wiarygodność ewangeliczna osób konsekrowanych jest również związana ze sposobem, w jaki zarządza się dobrami. Nie można ulegać pokusie poszukiwania technicznej i organizacyjnej wydajności zasobów materialnych i dzieł, zamiast poszukiwania skuteczności działania na poziomie ewangelicznym. Zgodnie z tą optyką, wyżsi przełożeni muszą być świadomi, że nie wszystkie techniki zarządzania odpowiadają zasadom ewangelicznym i są zgodne ze społecznym nauczaniem Kościoła³⁴. „Ekonomia i zarządzanie nią nigdy nie są etycznie ani antropologicznie neutralne. Albo przyczyniają się do budowania stosunków opartych na sprawiedliwości i solidarności, albo powodują sytuacje wykluczenia i odrzućcia”³⁵.

33 Tamże, 53.

34 Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, List okólny *Wytuczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*, Rzym (2 sierpnia 2014), 3.

35 Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi

nowe spojrzenie na ekonomię instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego”, Rzym (25 listopada 2016), (przekład własny tłum.).

13. Ta uwaga, by stawiać w centrum osobę, ze wszystkimi jej cechami charakterystycznymi i właściwościami, przywołuje do nieustannego przekraczania mentalności funkcjonalnej również wewnątrz wspólnot. W szczególności poprzez uważną troskę i dowartościowywanie wszystkich członków, zwłaszcza najstarszych. Chodzi konkretnie o włączanie w dynamikę wspólnotową naszych starszych braci i siostr, odwołując się do ich bogactwa świadectwa i modlitwy, doceniając ich doświadczenie i mądrość oraz angażując ich, również na tym etapie, w te formy posługi, do których są jeszcze zdolni. Jest to taka integracja, która staje się znakiem sprzeciwu w społeczeństwie, w którym także starsi są narażeni na to, że zostaną odsunięci, jakby byli nic nie warcy. Dobrze wiemy, jak ta dynamika przyjęcia i docenienia jest zawsze obecna w naszych fraterniach: instytuty – ze znacznym nakładem energii i dóbr – aktywnie angażują się, aby zapewnić starszym i chorym siostram i braciom godną opiekę.

Konsekrowani – mężczyźni i kobiety – są podobnie wezwani do przyjmowania z otwartością i ufnością propozycji młodszych braci i siostr, tak by w każdej wspólnocie mogło się spełnić proroctwo Joela: „starczy wasi będą śnili, a młodzieńcy wasi będą mieli

widzenia” (3, 1), bez ulegania nigdy *pokusie przetrwania*³⁶.

36 Por. Franciszek, Homilia wygłoszona w Święto Ofiarowania Pańskiego, xxi Światowy Dzień Życia Konsekrowanego, Rzym (2 lutego 2017).

Ekonomia jest narzędziem misyjnego działania Kościoła

14. Myślenie o ekonomii włącza w proces humanizacji, który czyni nas, wyrażając to łacińskim terminem *humanissimi*, osobami w najpełniejszym tego słowa znaczeniu, świadomymi samych siebie i swojej relacji-misji w świecie: „Ja *jestem misją* na ziemi, i dlatego jestem w tym świecie”³⁷.

Przy okazji pierwszego sympozjum dla ekonomów generalnych Ojciec Święty przypominał: „Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego były zawsze głosem prorockim i żywym świadectwem nowości, jaką jest Chrystus [...]. To przeżywane z miłością ubóstwo jest solidarnością, dzieleniem się z innymi i miłosierdziem, a wyraża się we wstrzemięźliwości, w poszukiwaniu sprawiedliwości i w radości z tego, co istotne, aby przestrzec przed materialnymi bożkami, które przesłaniają prawdziwy sens życia”³⁸.

Ubóstwo osób konsekrowanych musi być zatem przepełnione miłością, a nie teoretyczne³⁹. Silnie kontestuje ono idolatrię mamony, stanowiąc propozycję

37 Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 273.

38 Franciszek, Przesłanie do uczestników międzynarodowego sympozjum na temat: „Zarządzanie dobrami kościelnymi instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego w służbie ludzkości i misji Kościoła”, Rzym (8 marca 2014).

39 Por. tamże.

Ekonomia jest narzędziem misyjnego działania Kościoła

profetycznego wezwania wobec społeczeństwa, które, w wielu częściach zamożnego świata, ryzykuje utratę wyczucia miary i znaczenia rzeczy. Dlatego też dzisiaj, bardziej niż w innych czasach, to wezwanie spotyka się również z uwagą wśród tych, którzy, będąc świadomi ograniczoności zasobów naszej planety, nawołują do szacunku i ochrony stworzenia poprzez ograniczanie konsumpcji, wstrzeźliwość, należyte ograniczanie własnych pragnień.

Jeśli dziedzina ekonomii jest narzędziem, jeśli pieniądz ma służyć, a nie rządzić, to koniecznie trzeba patrzeć na charyzmat, na kierunek, na cele, na znaczenie, na społeczne i kościelne implikacje wyborów ekonomicznych, których dokonują instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego⁴⁰.

15. Potwierdzenie instrumentalności dóbr doczesnych wobec realizacji celów pochodzi z samego pojęcia dobra kościelnego. Dobra instytutów są bowiem dobrami kościelnymi (kan. 634, § 1). Za

takie uważa się dobra, które należą do publicznych osób prawnych (kan. 1257, § 1) ustanowionych do celu odpowiadającego misji Kościoła (kan. 114, § 1), „by wykonywały w imieniu Kościoła [w oznaczonym zakresie] własne zadania im zlecone dla publicznego

40 Por. Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego”, Rzym (25 listopada 2016).

dobra” (kan. 116, § 1). Dobra instytutów zatem „służą tym samym celom w ewangelicznym sposobie promowania osoby ludzkiej, misji, solidarnego i charytatywnego dzielenia się z Ludem Bożym: szczególnie troska o ubogich i pomoc dla nich, przeżywane jako wspólne zaangażowanie, mogą dać instytutowi nową żywotność”⁴¹. Jak utrzymuje konstytucja soborowa *Gaudium et spes*, Kościół „posługuje się rzeczami doczesnymi w stopniu, w jakim wymaga tego posłannictwo”, a nawet „powinien się wyrzekać korzystania z niektórych formalnie nabytych praw, gdy stwierdzi, że z powodu ich używania kwestionowana jest autentyczność jego świadectwa”⁴².

Wierność charyzmatowi i misji pozostaje zatem podstawowym kryterium dla oceny dzieł⁴³, bowiem „rentowność nie może być jedynym kryterium, jakie należy wziąć pod uwagę”⁴⁴.

41 Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ukierunkowania. Młode wino, nowe bukłaki. Życie konsekrowane od Soboru Watykańskiego ii i wyzwania nadal otwarte*, Rzym (6 stycznia 2017), 28, tłum. s. J. Olech usjk, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2017, s. 60.

42 Sobór Watykański ii, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 76, dz. cyt., s. 92.

43 Por. Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego”, Rzym (25 listo pada 2016).

44 Franciszek, Encyklika (24 maja 2015 r.), 187.

Ekonomia jest narzędziem misyjnego działania Kościoła

Nowe przemyślenie ekonomii musi nastąpić poprzez uważne rozeznawanie: słuchanie Słowa Bożego i historii. Niestrudzone zaangażowanie w rozeznawanie pozwoli w ten sposób, z twórczą przenikliwością i otwartym sercem, wybierać dzieła, które proponują nową godność „osobom będącym ofiarami odrzucenia, słabym i kruchym: dzieciom w łonach matek, najuboższym, chorym, osobom starszym, ciężko upośledzonym”⁴⁵. W liście skierowanym do wszystkich konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego Papież Franciszek pisał: „Oczekuję od was konkretnych działań na polu przyjmowania uchodźców, bliskości względem ubogich, kreatywności w katechezie, w głoszeniu Ewangelii, we wprowadzaniu w życie modlitwy. Dlatego zalecam wam usprawnienie struktur, wykorzystanie wielkich domów na dzieła bardziej odpowiadające na aktualne potrzeby ewangelizacji i miłosierdzia, dostosowanie dzieł do nowych potrzeb”⁴⁶.

Jednocześnie niezbędna jest odnowiona świadomość, by przewyciężyć mentalność asystencjalizmu,

⁴⁵ Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytucji życia

Laudato si'

konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego”, Rzym (25 listopada 2016).

46 Franciszek, List apostolski Papieża Franciszka do zakonnic i zakonników na rozpoczęcie Roku Życia Konsekrowanego, Rzym (21 listopada 2014), 2, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/listy/zycie-konsekrowane-or_21112014.html [dostęp: 29 września 2018].

29

który pokrywa straty bez rozwiązywania problemów w zarządzaniu i powoduje bardzo poważną szkodę, ponieważ trwoni zasoby, które mogłyby zostać spożytkowane w innych dziełach miłosierdzia⁴⁷.

Instytuty muszą się więc martwić nie tylko o skutki swojego zarządzania, lecz również o cały *iter* (przebieg) procesu ekonomicznego. „Nauka społeczna Kościoła zawsze utrzymywała, że *sprawiedliwość odnosi się do wszystkich etapów działalności ekonomicznej* [...]. *Tak więc każda decyzja ekonomiczna ma konsekwencje o charakterze moralnym*. Dlatego kanony sprawiedliwości muszą być szanowane od samego początku, podczas trwania procesu ekonomicznego, a nie po wszystkim lub ubocznie”⁴⁸.

Ewangeliczna ekonomia współdzielenia i komunii

16. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego są wezwane do poszukiwania nowych „sposobów rozumienia ekonomii i postępu”⁴⁹. Braterstwo, solidarność, sprzeciw wobec

obojętności, darmowość są najbardziej podstawowym środ-

47 Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, List okólny *Wytoczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*, Rzym (2 sierpnia 2014), 1.1.

48 Benedykt xvi, Encyklika *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009), 37.

49 Franciszek, Encyklika (24 maja 2015), 16.

30

Ewangeliczna ekonomia współdzielenia i komunii

kiem zaradczym na konflikty, również ekonomiczne, i punktem wyjścia do budowania społeczeństwa sprawiedliwego i równego, które ma na celu odzwierciedlanie – na ile to możliwe – ostatecznej ojczyzny, którą będzie *nowe niebo i nowa ziemia, w których będzie mieszkała sprawiedliwość* (1 P 3, 13).

„Jeśli do umacniania rozwoju potrzebni są coraz to liczniejsi technicy, to o wiele bardziej potrzebni są ludzie mądrzy; zdolni do wnikliwej refleksji, poszukujący nowego humanizmu, dzięki któremu ludzie naszych czasów poprzez przyjęcie najszlachetniejszych wartości, jak miłość, przyjaźń, modlitwa i kontemplacja, mogliby odnaleźć samych siebie. Jeśli to się urzeczywistni, będzie mógł w pełni dokonać się prawdziwy rozwój”⁵⁰.

Laudato si'

Rozwój zatem – jeśli ma być autentycznie ludzki – musi stwarzać przestrzeń dla charyzmatów. Charyzmaty założycielskie bowiem są w pełni wpisane w logikę „daru [która] nie wyklucza sprawiedliwości i nie stawia się obok niej w następnym momencie albo z zewnątrz”⁵¹. W *byciu darem* osoby konsekrowane prawdziwie przyczyniają się do rozwoju ekonomicznego, społecznego i politycznego, który, „jeśli chce być autentycznie ludzki”, musi „uwzględniać zasadę bezinteresowności jako wyraz braterstwa. [...] Dar ze swej natury wykracza poza zastęgę; jego r egułą

50 Paweł vi, Encyklika *Populorum progressio* (26 marca 1967), 20, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/encykliki/populorum_progressio_26031967.html [dostęp: 29 września 2018].

51 Benedykt xvi, Encyklika *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009), 34.

31

jest n admiar”⁵². Nadmiar wymyka się parametrom przedsiębiorczości: jest miarą miłości miłosiernej! „Dary charyzmatyczne pobudzają bowiem wiernych do odpowiedzi na dar zbawienia, w pełnej wolności i w sposób dostosowany do czasów, i uczynienia z siebie daru miłości dla innych oraz autentycznego świadczenia o Ewangelii wobec wszystkich ludzi”⁵³. Bowiem „według logiki Ewangelii, jeśli nie daje się wszystkiego, nie daje się nigdy wystarczająco”⁵⁴.

17. Życie konsekrowane musi wyzwolić się z technokratycznego paradygmatu, w pełni realizując

wolność, która „jest zdolna do ograniczenia techniki, ukierunkowania jej oraz wprężenia w służbę innego rodzaju postępu, zdrowszego, bardziej ludzkiego, bardziej społecznego i bardziej integralnego”⁵⁵.

Wszyscy są wezwani do nawrócenia ekologicznego, które angażuje jednostki i wspólnoty: „Na problemy społeczne odpowiada się więziami wspólnotowymi, a nie samą sumą dóbr indywidualnych. [...]

52 Tamże.

53 Kongregacja Nauki Wiary, List *Iuvenescit Ecclesia* do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła, Rzym (15 maja 2016), 15.

54 Franciszek, *Discorso ai partecipanti all'incontro „Economia di comunione”, promosso dal movimento Focolari* [Przemówienie skierowane do uczestników spotkania „Ekonomia komunii”, zorganizowanego przez ruch Focolari], Rzym (4 lutego 2017), (przekład własny tłum.).

55 Franciszek, Encyklika (24 maja 2015), 112.

Nawrócenie ekologiczne, niezbędne do stworzenia dynamiki trwałej zmiany, jest także nawróceniem wspólnotowym”⁵⁶. Jako wspólnota życia konsekrowanego jesteśmy wezwani do przyswojenia sobie tego zaproszenia oraz uruchomienia nowości

Laudato si'

życia, która jest obecna w naszych charyzmatkach. Dzisiaj, rozwijając wciąż szczególne zdolności, jakimi Bóg obdarzył każdego, jesteśmy zaproszeni do rozwijania swojej kreatywności i entuzjazmu, by rozwiązywać dramaty świata, ofiarowując siebie Bogu jako „ofiary żywą, świętą, Bogu przyjemną” (Rz 12, 1)⁵⁷.

Formacja w wymiarze ekonomicznym

18. W perspektywie nawrócenia mentalności i procedur ekonomicznych oraz zarządzania „przemysłenie ekonomii wymaga specyficznych kompetencji i zdolności, [...] jest to dynamika, która dotyczy życia wszystkich i każdego. Nie jest to zadanie, które można komuś przekazać, lecz każda osoba ponosi za nie pełną odpowiedzialność”⁵⁸.

Wszyscy członkowie instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego muszą poczuwać się do odpowiedzialności, aby zwracać

⁵⁶ Tamże, 219.

⁵⁷ Por. tamże, 220.

⁵⁸ Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego”, Rzym (25 listopada 2016).

szczególną uwagę na to, by administrowanie zasobami ekonomicznymi zawsze realistycznie służyło celom wyrażającym dany charyzmat.

Rosnąca złożoność w administracji dóbr pogłębiła tendencję do rozmywania odpowiedzialności i przydzielania lub delegowania do tych zagadnień jedynie nielicznych lub nawet jednej osoby; spowodowała brak uwagi dla ekonomii wewnątrz wspólnot; przyczyniła się do utraty kontaktu z kosztami życia i trudami związanymi z zarządzaniem oraz stworzyła ryzyko dychotomii między ekonomią a misją⁵⁹.

Formacja w wymiarze ekonomicznym zaczyna się od przyjmowania ludzkich, etycznych i moralnych motywacji służby, aby dojść do ponownego odkrycia ewangelicznego wymiaru ekonomii, aby zarządzać strukturami ekonomicznymi zgodnie z zasadami darmości, braterstwa i sprawiedliwości, oraz żyć logiką daru – wnosząc w ten sposób prawdziwy wkład w rozwój ekonomiczny, społeczny i polityczny społeczeństwa i samego Kościoła⁶⁰.

19. Formacja pomaga wejść „w zdecydowany proces rozeznania, oczyszczenia i reformy”⁶¹ w konkretnym wymiarze pojedynczej sytuacji. Uruchomienie proce-

⁵⁹ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, List okólny *Wytoczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego*, Rzym (2 sierpnia 2014), 3. ⁶⁰ Por. tamże.

⁶¹ Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 30.

sów formacyjnych w wymiarze ekonomicznym oznacza towarzyszenie zmianom, z ożywieniem potrzeby zwracania się ku Panu Jezusowi, również w porządku ekonomii, aby być „świadkami odmiennego sposobu czynienia, działania, życia”⁶². W tym celu niezbędne jest odpowiednie przygotowanie w świetle społecznej nauki Kościoła. Bowiem, „oddając się całkowicie służbie tajemnicy miłości Chrystusa do człowieka i do świata, zakonnicy i zakonnice realizują z wyprzedzeniem i ukazują w swoim życiu niektóre rysy nowego człowieczeństwa, które nauka społeczna chce urzeczywistnić”⁶³.

Papież Franciszek w encyklice *Laudato si'* wyraził nadzieję, że w seminariach i zakonnych domach formacyjnych „będzie miało miejsce wychowanie do odpowiedzialnej ascezy, do naznaczonego wdzięcznością podziwiania świata, do wrażliwości na kruchość ubogich i środowiska”⁶⁴.

Prowadzi to do przeżywania duchowości ucieleśnionej, zgodnie z którą rzeczywistość stanowi miejsce objawienia i spotkania z Bogiem. Duchowość taka rozwija postawę kontemplatywną, zdolną słuchać Jego głosu w konkretnym życiu, aby odkrywać

62 A. Spadaro, „Obudźcie Świat!”. *Rozmowa Papieża Franciszka z przełożonymi generalnymi zakonów męskich*, „La Civiltà Cattolica”, 165 (2014/i), 5, https://opoka.org.pl/biblioteka/D/DZ/or201405_inst-konsekrowane.html [dostęp: 2 października 2018].

63 Papieska Rada Iustitia et Pax, Kompendium Nauki Społecznej Kościoła, Rzym (2 kwietnia 2004), § 540.

64 Franciszek, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 214.

35

Jego oblicze w każdej osobie, w szczególności w tych w najgorszej sytuacji. Jest to duchowość, która nie dopuszcza dychotomii ani redukcjonizmu⁶⁵; historia, życie codzienne są przestrzenią świętą, w której Słowo się objawia, przenika i przemienia rzeczywistość.

Ów proces formacyjny, z proponowaną duchowością ucieleśnioną, kształtuje do postrzegania rzeczywistości z punktu widzenia ubogich, do rozwijania skutecznego współczucia wobec nich, do przyjmowania odpowiedzialności za ból, do zaangażowania się na rzecz promowania sprawiedliwości, pokoju i integralności stworzenia.

Formacja w wymiarze ekonomicznym, zgodnie z własnym charyzmatem, jest kwestią fundamentalną, aby decyzje podejmowane w ramach misji mogły być innowacyjne i profetyczne.

Pilna potrzeba nadania twarzy prorocत्वu

20. „Prorok – stwierdza Papież Franciszek w *Liście apostolskim do osób konsekrowanych* – otrzymuje od Boga zdolność zgłębiania historii, w której żyje, i interpretowania zdarzeń: jest jak strażnik, który czuwa w nocy i wie, kiedy nadejdzie jutrzienka (por. Iz 21, 11-12)”⁶⁶. Wynikają stąd konkretne wska-

65 Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, Rzym (2 lutego 1990), 17.

66 Franciszek, List apostolski Papieża Franciszka do zakonnic i zakonników na rozpoczęcie Roku Życia Konsekrowanego, Rzym (21 listopada 2014), 2.

zania wobec naszego środowiska społecznego i ekonomicznego. „Przy aktualnych wahaniach, w społeczeństwie zdolnym uruchamiać ogromne środki, lecz którego refleksja na poziomie kulturowym i moralnym pozostaje niewystarczająca do ich zastosowania dla osiągnięcia odpowiednich celów”, osoby konsekrowane muszą odczuwać pilną potrzebę nadania twarzy prorocत्वu, które zachęca nas „do niepoddawania się oraz do budowania przede wszystkim sensownej przyszłości dla nadchodzących pokoleń. Nie należy się obawiać proponowania nowych rozwiązań”. Bowiem „poprzez zaangażowanie wyobraźni *wspólnotowej*, możliwe jest przemienianie nie tylko instytucji, lecz także stylów życia, oraz kształtowanie lepszej przyszłości dla wszystkich narodów”⁶⁷.

21. Niektóre instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego, w zakresie właściwych ram prawnych, realizują inicjatywy – laboratoria kreatywności miłosierdzia, które z pożytkiem mogą stanowić przedmiot refleksji i rozważań, a zarazem badania i wyodrębniania

nowych opracowań wspieranych przez zabezpieczenia prawne. W kontekście integracji chodzi o zainicjowanie porównania między instytutami a stowarzyszeniami dla

67 Papieska Rada *Iustitia et Pax*, Nota *Per una riforma del sistema fi nanziario e monetario internazionale nella prospettiva di un'autorità pubblica a competenza universale* [O reformę międzynarodowego systemu finansowego i monetarnego w perspektywie władzy publicznej o uniwersalnej kompetencji], Rzym (24 października 2011), (przekład własny tłum.).

37

przebadania, przy współpracy ekspertów, jakie ramy prawne mogłyby lepiej chronić i promować skuteczność ich usług.

Mamy dzisiaj do czynienia z przyspieszeniem zmian w dokumentach prawnych, co powoduje niepewność i w nieunikniony sposób wpływa na i tak już niestabilną sytuację niektórych dziedzin. Chodzi o wzmocnienie łączności z tymi centrami – również akademickimi – które zapewnią prawne monitorowanie i przewidzą efekty lub wpływy w perspektywie średnio- i długoterminowej w zakresie działań instytutów. Ponadto wskazane byłoby dalsze wykorzystanie możliwości współpracy z właściwymi organami Konferencji Episkopatów, które koordynują poszczególne kategorie dziedzin (działa edukacyjne, działalność sanitarna, społeczno-sanitarna i pomoc społeczna). Zgodnie z tym, stworzenie stałych przestrzeni konfrontacji przyczyniłoby się do porozumienia w celu

ustanowienia wspólnej płaszczyzny również wobec władz cywilnych.

II. Spojrzenie Boga: charyzmat i misja

Wysiętek dla przyszłego Królestwa

22. Napięcie eschatologiczne określa życie konsekrowane i jednocześnie przedstawia jego dynamizm wyrażający się w wezwaniu: „*Przyjdź, Panie Jezu!* (Ap 22, 20). To oczekiwanie *nie oznacza bynajmniej bezczynności*: choć skierowane jest ku przyszłemu Królestwu, wyraża się przez pracę i misję, aby Królestwo to stawało się obecne już teraz [...]. Życie konsekrowane pozostaje w służbie tego ostatecznego objawienia się chwały Bożej, dzięki któremu każde ciało ujrzy Boże zbawienie”⁶⁸. Wezwanie „Przyjdź, Panie Jezu!” łączy się zawsze z

prośbą: „Przyjdź Królestwo Twoje!” (por. Mt 6, 10)⁶⁹. Teraźniejszość i wieczność nie istnieją już jedna po drugiej, lecz są głęboko związane, wiara „włącza przyszłość w obecny czas do tego stopnia, że nie jest ona już czystym «jeszcze nie». Fakt, że ta przyszłość istnieje, zmienia teraźniejszość; teraźniejszość

68 Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 27.

69 Por. tamże.

styka się z przyszłą rzeczywistością, i tak rzeczy przyszłe wpływają na obecne i obecne na przyszłe”⁷⁰.

Relacja między charyzmatem a wizją przyszłości jest zatem konstytutywna wobec misji instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego⁷¹, które są wezwane do przeżywania swojego charyzmatu w oczekiwaniu „rzeczy przyszłych, wychodząc od teraźniejszości, która już została nam dana”⁷². Opracowywanie wizji przyszłości, również w aspektach zarządzania dziełami, stanowi odpowiedzialność każdego instytutu, obowiązek myślenia w zgodzie z wiarą, w celu utwierdzenia obecności Królestwa tu i teraz. Jest to proces rozeznawania wspólnotowego, dla którego dzieła są miejscami mediacji.

23. Dzieł nie należy ponadto identyfikować z misją: stanowią sposób, w jaki misja się uwidacznia, są jej rezultatem, lecz nie wyczerpują jej, ani nie określają. Gdy ma to miejsce – jak mogło się zdarzyć w przeszłości – paradoksalnym skutkiem tego jest brak możliwości kontynuowania dzieł. Dzieła mogą się zmieniać, podczas gdy misja pozostaje wierna początkowej intuicji charyzmatycznej, ucieleśniając się w dziś. Misję trzeba integrować z drogą Ludu Bożego w historii⁷³, a ten

⁷⁰ Benedykt xvi, Encyklika *Spe Salvi* (30 listopada 2007), 7.

⁷¹ Por. Jan Paweł ii, Posynodalna adhortacja apostołska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 27.

⁷² Benedykt xvi, Encyklika *Spe Salvi* (30 listopada 2007), 9.

⁷³ Por. Franciszek, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 130 i następne.

Wysiętek dla przyszłego Królestwa

kto działa dla misji Kościoła, musi ją pełnić, pozostając uważnym na głos Ducha Świętego. Pod tymi warunkami uzyskuje się umiejętność szerzenia w przyszłości charyzmatu i dzieł, które go wyrażają. Inaczej nawet najbardziej innowacyjne dzieła mogą dawać odpowiedzi natychmiastowe, niewątpliwie skuteczne, lecz nie otwarte na prorocтво, a w końcu – mniej ewangeliczne.

Misja bowiem jest nierozzerwalnie związana z *sequela Christi* oraz służbą małym i ubogim. Autentyczna misja, zrodzona ze szczególnego doświadczenia Ducha Świętego, który ponownie uobecnia w Kościele pewien aspekt misterium Chrystusa i pogłębia to doświadczenie, musi strzec wymiaru mistycznego. Jeśli między misją charyzmatyczną a dziełami nastąpiłby rozdźwięk, to choć dzieła byłyby obrazem profesjonalizmu, zdolności, jednak byłyby pozbawione prawdziwego życia, miłości, głębi.

Słowa Papieża Franciszka, w tym kontekście, są dalekosiężne; przynaglają do zrozumienia osobistego i zbiorowego świadectwa charyzmatu rozumianego jako spoglądanie poza, widzenie i odczytywanie zarazem tego, co się wydarza, spojrzeniem Boga: „Tylko w spojrzeniu Boga jest dla nas przyszłość. Potrzebujemy kogoś takiego, kto, znając rozległość pola Boga lepiej niż własny mały ogród, zagwarantuje nam, że to, do czego dążą nasze serca, nie jest pustą obietnicą”⁷⁴.

74 Franciszek, Przemówienie do uczestników zebrania Kongregacji ds. Biskupów (27 lutego 2014), 1, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/biskupi_27022014.html [dostęp: 4 października 2018].

Spoglądanie poza: rozeznawanie

24. Zestawianie charyzmatu z historią przygotowuje do rozeznawania, pozwala patrzeć spojrzeniem Boga, jest darem umiejętności patrzenia innymi oczyma, zdolnymi widzieć rzeczy, których inni nie widzą. Charyzmaty pozwalają widzieć zdolność tam, gdzie inni zauważają tylko nieadekwatność.

Rozeznawanie utrzymuje tę zdolność poznawania rozległości Bożej roli, zapobiega temu, by małe rzeczy – *ciasny ogródek*, o którym mówi Papież Franciszek – stawały się absolutne, a wielkie – relatywne czy wręcz nieistniejące. To spojrzenie tłumaczy zatem pewne postrzeganie historii, które potrafi łączyć pytania pojawiające się w doświadczeniu ludzkim, ekonomicznym, zarządzania, w najbardziej fundamentalne pytanie wiary. W tym kontekście jakże lapidarne jest stwierdzenie w *Evangelii gaudium*: „Przypominamy, że nie trzeba nigdy odpowiadać na pytania, których nikt sobie nie stawia”⁷⁵.

Ponadto, dostrzega się potrzebę, by „zwyczajne, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się odpowiednim kanałem bardziej do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do zachowania stanu rzeczy”⁷⁶. Niezbędnym kryterium

jest również taki sposób administrowania i zarządzania dobrami instytutu, który niekiedy zdaje się utrwalać indywi-

75 Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 155.

76 Tamże, 27.

Spoglądanie poza: rozeznawanie

dualizm roli i poszczególne wizje, a nie jest otwarty na przewyższanie nieskutecznych praktyk i przestarzałych już ukierunkowań.

25. *Spojrzenie poza* domaga się dostrzeżenia zarysu, to znaczy doświadczenia duchowego i kościelnego, które stopniowo się wyostrza i przekłada na konkretne warunki, na działanie. Nie chodzi o wizję a priori, która przywołuje obraz idei i koncepcji, lecz o przeżycie, które odnosi się do czasów, miejsc i osób (jak chce św. Ignacy z Loyoli), a zatem nie do ideologicznych abstrakcji. Jest to zatem wizja przyszłości, która nie narzuca się historii, usiłując organizować ją według własnych koordynacji, lecz prowadzi dialog z rzeczywistością, włącza się w historię ludzi, przebiega w czasie. Jest to droga, którą się podejmuje. Ścieżka, która się otwiera, w miarę jak się nią podąża.

Wizja otwarta oznacza jednocześnie zgodę, by rzeczywistość, która nas otacza, mogła się nam ponownie *przyglądać*, badać nas, oraz przyglądać się sobie poprzez swoje instancje. To umożliwia, by życie

konsekrowane w swoich możliwościach misji i zarządzania dziełami koncentrowało się na tym, co najważniejsze.

Duch Święty, odwieczne źródło każdego charyzmatu, jest komunią miłości między Ojcem i Synem. Komunia ta polega na dwojakim poruszeniu Ducha, *ad intra* i *ad extra*: dialogu i relacji między Ojcem i Synem, obecności miłości Boga w historii. Ta dynamika staje się siłą napędową życia konsekrowanego: codzienne powracanie do wiecznej nowości

43

charyzmatu, aby uobecnić go w historii. Powiązanie z historią, ponadto, staje się niezbędne dla żywotności charyzmatu, który jest i pozostaje skuteczny w mierze, w jakiej przyswaja sobie tę istotną relacyjność. Osoba konsekrowana zatem wnosi w społeczeństwo, które się zmienia, niezmienną miłość.

Tworzenie projektów

26. Perspektywy przyszłości charyzmatu konfrontują się z szybkością i globalizacją zachodzących zmian (społeczno-ekonomicznych, politycznych, legislacyjnych), które wyraźnie odbijają się w złożoności problemów do rozwiązania, również w zakresie zarządzania. W tej perspektywie trudno jest oczekiwać natychmiastowych decyzji – bardziej realistyczne będzie wspólne przemyślenie, jakie ukierunkowania mogą być możliwe do przyjęcia w

najbliższej przyszłości, oby tylko nie ograniczały się do naszego *ciasnego ogródka*. Problem nie ogranicza się do ciągłości dzieł wyrażających charyzmat, lecz do ich istotności społeczno-eklezyjalnej, która przekłada się na skuteczność ewangeliczną.

W tym celu pilnie należy nabyć umiejętność myślenia projektowego. Pozwoli to przyjąć przede wszystkim metodologię i narzędzia do przewidzenia, wyznaczenia i pokierowania zmianą oraz wzrostem w codziennym działaniu, aby zaproponować osobom, wspólnotom i dziełom możliwość spoglądania poza, interpretowania świata i aktualnych wymogów. Będzie więc chodziło o rozwijanie strategii i technik

analizy dla oceny realnej wykonalności działania przez nabywanie i waloryzację znajomości projektów ze strony instytutu oraz pracy wykonanej w przeszłości, lecz również poprzez angażowanie zewnętrznych specjalistów, poznawanie dobrych praktyk innych instytutów, łączenie kompetencji i umiejętności w celu „działania w sieci”. Myślenie projektowe wychodzi od doświadczenia duchowego i kościelnego, aby wizję przyszłości instytutu przełożyć na konkrety, poprzez strategiczny plan pracy, który wykorzystuje wspólne drogi.

27. Niezbędne są dalsze wysiłki, aby podjęta w tych latach droga postępowania uczyniła bardziej widocznym wymiar charyzmatyczny w wymiarze praktycznym i zarządzania. Ostatnio różne instytuty

życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, o ugruntowanym doświadczeniu, opracowały dokumenty o treści charyzmatycznej, której źródłem jest przeżywana rzeczywistość. Zaproponowały w nich ponowne odczytanie standardów legislacyjnych i zarządzania związanych z ich dziełami w świetle zasadniczych elementów charyzmatu założycielskiego. Elementów, które współtworzą organiczną wizję wytycznych gospodarczych, finansowych i zarządzania dziełami. Taki zarys, jak wiadomo, znajduje wyraz również w pewnych podstawowych wskaźnikach interpretacyjnych dla samego charyzmatu. Tytułem przykładu, można wspomnieć wskaźniki służące weryfikacji diakonii miłosierdzia przeżywanej w konsekwentnym świadectwie o wartościach cha-

45

ryzmatu instytutu oraz te związane z oceną celów i oczekiwanych rezultatów. Wyżej wspomniane dokumenty – owoc często wytrwałej i żmudnej redakcji – mogłyby zostać przyjęte również przez inne rodziny życia konsekrowanego. Dzielenie się doświadczeniami i wiedzą stanowi bogaty wstęp do procesów rozeznawania w kwestii reorganizacji dzieł, aby „zachować istotę własnego charyzmatu”⁷⁷.

Charyzmaty: znaczenie eklesjalne

28. W perspektywie wizji przyszłości, istotę charyzmatu wyraża przede wszystkim jego eklesjalność, wymiar mocno podkreślany przez

Papieża Franciszka: charyzmaty są „darem dla odnawiania i budowania Kościoła. Nie są one zamkniętą w sobie spuścizną, powierzoną jakiejś grupie, aby jej strzegła. Chodzi raczej o dary Ducha zintegrowane w ciele Kościoła [...]. Jasnym znakiem autentyczności jakiegoś charyzmatu jest jego eklezjalność, jego zdolność do harmonijnego zintegrowania się w życiu świętego Ludu Bożego dla dobra wszystkich. [...] Im bardziej jakiś charyzmat skieruje spojrzenie ku istocie Ewangelii, tym bardziej jego realizacja będzie eklezjalna”⁷⁸.

Warto podkreślić dwa aspekty. Charyzmaty nie są „zamkniętą spuścizną”; autentycznym znakiem ich

77 Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 63.

78 Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 130.

eklezjalności jest „zdolność do harmonijnego zintegrowania się w życiu świętego Ludu Bożego”⁷⁹.

Utrzymywanie żywotności charyzmatów pociąga za sobą czuwanie nad eklezjalnością tego daru: charyzmat odnawia się w czasie, aby mógł się przyczynić do budowania Kościoła⁸⁰.

29. „Misja życia konsekrowanego ma wymiar uniwersalny i w przypadku wielu instytutów obejmuje cały świat, a przy tym jest również osadzona w specyficznych realiach lokalnych”⁸¹.

Dobra instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego nie zyskują znaczenia jedynie w ramach współdziałania z Kościołem lokalnym, lecz w związku z ich przeznaczeniem, które jest otwarte na wymiary powszechności misji Kościoła: od zwracania uwagi na wszelkie formy ubóstwa po projekty solidarnościowe na terenach misyjnych, jak również formację swoich kandydatów i troskę o osoby starsze.

Niemniej jednak, instytuty życia konsekrowanego stanowią część rodziny diecezjalnej⁸². Z tego powodu

⁷⁹ Tamże.

⁸⁰ Por. tamże, 130-131.

⁸¹ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego, List okólny *Wytoczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostołskiego*, Rzym (2 sierpnia 2014), 2.1.

⁸² Por. Kongregacja Zakonów I Instytutów Świeckich oraz Kongregacja Biskupów, Wskazania na temat stosunków między biskupami i zakonnikami w Kościele *Mutuae Relationes*, Rzym (14 maja 1978), 18.

słuszna autonomia – którą ordynariusze miejsca powinni zachowywać i jej strzec (por. kan. 586, § 2) – nie może nie uwzględniać diecezjalnego programu duszpasterskiego czy pomijać konsultacji z biskupem przed przystąpieniem do zamknięcia dzieł. „Dziś bardziej niż kiedykolwiek potrzebne jest życie w słusznej autonomii i wyjęciu spod władzy w instytutach, które z tego korzystają, w ścisłym powiązaniu z włączeniem, tak aby charyzmatyczna

wolność i katolickość życia konsekrowanego wyrażały się także w kontekście Kościoła partykularnego. Nie odpowiadałby on w pełni temu, czego Jezus pragnął dla swojego Kościoła, gdyby był pozbawiony życia konsekrowanego, które jest częścią jego zasadniczej struktury, w taki sam sposób jak laikat czy kapłaństwo urzędowe. Z tego właśnie względu w świetle Soboru Watykańskiego II dziś mówimy o współistotności darów hierarchicznych i darów charyzmatycznych (por. *Lumen gentium*, 4), które płyną od jednego Ducha Bożego i zasilają życie Kościoła oraz jego działalność misyjną”⁸³.

30. Biskupi diecezjalni, ze swojej strony, są wezwani, by szanować osoby konsekrowane, będące „żywą

⁸³ Franciszek, Przemówienie do uczestników kongresu wikariuszy biskupich i delegatów biskupich ds. życia konsekrowanego (28 października 2016), 1, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/bpi-zkonsekrowane_28102016.html [dostęp: 5 października 2018]; por. Kongregacja Nauki Wiary, List *Iuvenescit Ecclesia* do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła, Rzym (15 maja 2016), 10.

*pamiętką życia i działania Jezusa*⁸⁴, przewyższając ocenę w kategoriach użyteczności i funkcjonalności; osiągając lepsze zrozumienie uniwersalności służby mężczyzn i kobiet konsekrowanych oraz wzrost obustronnej współpracy. „Pasterze winni respektować, bez manipulowania, «wielowymiarowość, która tworzy Kościół i przez którą Kościół się wyraża»”⁸⁵.

Niezbędne jest wyjście od teologicznej perspektywy komunii, aby w pełni zrozumieć otwartość na Kościół powszechny, a jednocześnie potrzebę i powinność współpracy z Kościołem lokalnym. Gdy założeniem każdej relacji kościelnej nie jest komunia, ryzykuje się popadnięcie w logikę wzajemnych roszczeń. Konieczne jest zatem promowanie relacji opartych na zasadzie komunii, której podstawę stanowią *braterstwo i działanie razem*.

Charyzmaty: zdolność zintegrowania się

31. Braterstwo to słowo klucz, który jak żaden inny wyraża autentyczność życia konsekrowanego dla budowania Kościoła. Charyzmaty bowiem objawiają swoją autentyczność ewangeliczną w braterstwie i wewnątrz naszych fraterni. Nauka społeczna Kościoła z naciskiem wzywa do znajdowania sposobów, aby braterstwo stosować w praktyce, jako zasadę

⁸⁴ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 22.

⁸⁵ Franciszek, Przemówienie do uczestników kongresu wikariuszy biskupich i delegatów biskupich ds. życia konsekrowanego (28 października 2016), 1.

naszego porządku ekonomicznego. Tam, gdzie inne nurty myślowe mówią jedynie o solidarności, nauka społeczna Kościoła mówi o braterstwie, gdyż społeczeństwo braterskie jest równocześnie solidarne, podczas gdy nie zawsze zachodzi odwrotna zależność, jak potwierdzają nam to liczne doświadczenia.

Braterstwo stanowi zatem styl „życia, który oznacza zdolność do życia razem i komunii. Jezus przypomniał nam, że Bóg jest naszym wspólnym Ojcem, a ten fakt czyni nas braćmi. Miłość braterska może być jedynie bezinteresowna, nigdy nie może być wynagrodzeniem za to, czego dokonał ktoś inny, ani też zadatkem na to, czego – jak ufamy – dokona”⁸⁶. W tym sensie „musimy ponownie odczuć, że potrzebujemy siebie nawzajem, że jesteśmy odpowiedzialni za innych i za świat”⁸⁷.

Odpowiedzialność oznacza również wchodzenie w logikę nowej kultury zarządzania, która respektuje i docenia środowiska Kościoła lokalnego.

Kultura ta rozwija się poprzez wspólny dialog i opracowanie kryteriów ochrony i promocji dziedzictwa kościelnego. Obejmuje ono nie tylko nieruchomości, lecz także doświadczenia, zasób wiedzy, kompetencje, umiejętności, które określały przeszłość i teraźniejszość małych lub wielkich dzieł, oraz historię, która odczytywała wymogi i potrzeby Kościołów lokalnych.

32. Obecnie nie jest już dopuszczalne myślenie partykularne, jak gdyby problemy spowodowane zarzą-

⁸⁶ Franciszek, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 228.

87 Tamże, 229.

50

dzianiem dziełami stanowiły wyłącznie sprawę instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Uwidacznia się tu sytuacja zrozumiała z punktu widzenia historycznego: prawie zawsze myślało się w terminach „naszych” dzieł, a Kościoły lokalne uważały je za „dzieła zakonne”.

W dzisiejszym Kościele oczekiwana jest prawdziwa przemiana mentalności: obowiązek przemyślenia, wspólnie z innymi podmiotami kościelnymi, możliwych rozwiązań, które zapewnią naszym dziełom prawdziwą eklezjalność, oprócz konkretnego problemu ciągłości zarządzania. Wynika z tego, że droga nawrócenia jest procesem wspólnotowym. Przyszłość dzieł dotyczy nas jako Kościoła i jako Kościoła należy jej stawiać czoła.

Zdolność integrowania się z Kościołem tkwi u samego początku dzieł, które nie narodziły się w odpowiedzi na projekty oderwane od potrzeb ludzi. Problem integracji przekłada się dzisiaj na *działanie razem*: „Inspiruje ona do współpracy, dzielenia, przygotowania drogi dla relacji regulowanych obopólnym poczuciem odpowiedzialności. Droga ta otwiera przestrzeń dla nowych strategii, nowych stylów, nowych postaw. [...] «Działać razem» znaczy bowiem opierać pracę nie na pojedynczym geniuszu jednostki, lecz na współpracy wielu. Innymi słowy, oznacza «tworzenie sieci», aby wykorzystywać dary wszystkich, nie zaniedbując jednak niepowtarzalnej wyjątkowości każdego. [...] aby stawiać odważne kroki,

aby «spotykane się i działanie razem» nie było jedynie
sloganem, lecz programem na teraźniejszość

i przyszłość”⁸⁸. To wezwanie do współpracy skierowane jest również do instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, które są przynaglone do „wyjścia z większą odwagą poza granice własnego instytutu, aby razem wypracować na poziomie lokalnym i globalnym wspólne projekty formacji, ewangelizacji, działań społecznych”⁸⁹.

33. *Działanie razem* wymaga również koordynacji i współuczestnictwa na poziomie planowania i zarządzania, mentalności, kultury i praktyk, które, jeśli byłyby poważnie realizowane, niemałej liczbie dzieł mogłyby zapewnić ciągłość, skuteczność ewangeliczną oraz stabilność ekonomiczną. Skuteczność świadczy o ewangelii miłosierdzia; stabilność o Kościele, który tworzy sieć solidarności, aby promować jakość i wiarygodność posług.

Taka sieć solidarnościowa podtrzymywana jest nie tylko dla oceny jakości oferty, lecz przede wszystkim dla wiarygodności. Stanowi ona dziedzictwo wartości, w którym łączą się: *wiarygodność*, spójność i konsekwencja wizji projektów i zarządzania; *profesjonalizm*, uważny i otwarty na uczenie się, a nie jedynie na skuteczność i efektywność; *doświadcze-*

⁸⁸ Franciszek, *Discorso agli imprenditori riuniti in Confindustria* [Przemówienie do przedsiębiorców zrzeszonych w Powszechnej Konfederacji Przemysłu Włoskiego *Confindustria*] (27 lutego 2016), (przekład własny tłum.).

89 Franciszek, List apostolski Papieża Franciszka do zakonnic i zakonników na rozpoczęcie Roku Życia Konsekrowanego, Rzym (21 listopada 2014), 3.

52

niowość, związana również z ciągłością czasową, lecz przede wszystkim z innowacyjnością i kreatywnością.

Wiarygodność zmienia hierarchię preferencji, a zatem priorytetu rozpoznawalności i relacyjności. Trzeba dzisiaj więcej inwestować w kulturę relacji kościelnej, mając świadomość, że wiele podmiotów pozostaje zaangażowanych w nasze sytuacje w większym stopniu, niż my pozwalamy się angażować przez rzeczywistość integracji.

III. Wymiar ekonomiczny i misja

Stabilność dzieł

34. „Naglące wyzwanie ochrony naszego wspólnego domu obejmuje troskę o zjednoczenie całej rodziny ludzkiej w dążeniu do zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju, ponieważ wiemy, że wszystko może się zmienić”⁹⁰. W aktualnym kontekście historycznym instytucje życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego akceptują wyzwania naszych czasów, znajdując profetyczne rozwiązania dla uważnego i pełnego szacunku rozwoju ekonomicznego i ludzkiego. Zmienione potrzeby i odmienne konteksty kulturowe, społeczne i prawne często wymagają z jednej strony zaniechania nieadekwatnych już sposobów działania, a z drugiej odważnego i kreatywnego podejścia do „przemyslenia celów, struktur i stylu”⁹¹.

W przesłaniu skierowanym do uczestników II sympozjum zorganizowanego przez Kongregację do spraw

⁹⁰ Franciszek, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 13.

⁹¹ Franciszek, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 33.

Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego Papież Franciszek przypominał, że „bycie wiernymi zobowiązuje nas do rzetelnego rozeznawania, aby dzieła, zgodne z charyzmatami, nadal stanowiły skuteczne narzędzia służące przybliżaniu wielu [ludziom] czułości Boga. [...] Bycie wiernym charyzmatowi wymaga często aktu odwagi: nie chodzi o sprzedanie wszystkiego i zaniechanie prowadzenia dzieł, lecz o dokonywanie poważnego rozeznawania [...] rozeznawanie to będzie mogło sugerować utrzymanie jakiegoś dzieła, które przynosi straty, jednakże z uwzględnieniem, czy nie są one powodowane przez niemoc albo niekompetencję”⁹².

Aby ocenić stabilność dzieł, niezbędne jest przyjęcie metody, która weźmie pod uwagę każdy aspekt i wszystkie możliwe relacje wewnętrzne, a zatem całościowo uwzględni wymiar charyzmatyczny, relacyjny i ekonomiczny zarówno każdego dzieła, jak i całości instytutu.

35. Wymiar charyzmatyczny i tworzenie projektów.

„Uważa się zatem za niezbędne odczytanie na nowo zgodności misji z charyzmatem, sprawdzając, czy tożsamość charyzmatyczna instancji założycielskich znajduje odzwierciedlenie w charakterystycznych działaniach praktycznych. [...] Może więc dojść

⁹² Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego”, Rzym (25 listopada 2016).

Stabilność dzieł

do tego, że prowadzone dzieła nie będą już odpowiednie do aktualnego charakteru misji, a zarządzane nieruchomości utracą swą funkcjonalność dla dzieł wyrażających dany charyzmat⁹³. Należy określić, jakie „dzieła i rodzaje działalności należy kontynuować, których należy zaprzestać, które zmodyfikować i ku jakim nowym obszarom kierować projekty rozwoju i świadectwa misji, tak by odpowiadały dzisiejszym potrzebom, dochowując całkowitej wierności własnemu charyzmatowi”⁹⁴.

Należy przewyciężyć mentalność, według której projektowanie i planowanie działalności i dzieł przeciwstawiane jest otwartości na nowość Ducha Świętego. Przeciwnie, wiele intuicji nie ujrzało światła dziennego, ponieważ nie zostały one oparte na programie i/lub planowaniu: nie określono celów, nie wyodrębniono form realizacji ani nie zweryfikowano zgodności ekonomiczno-financej. To wszystko może powodować rozdźwięk między ideałami a praktyczną rzeczywistością, między misją a ekonomią, prowadząc do formułowania błędnych sądów i ocen, do podejmowania nieskutecznych środków.

Konieczność projektowania i planowania nie może, w żaden sposób, być interpretowana jako odstępowanie od ideałów, ograniczanie kreatywności czy brak

⁹³ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, List okólny *Wytoczne*

dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia
Konsekwowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego,
Rzym (2 sierpnia 2014), 1.1.

94 Tamże.

57

zawierzenia Opatrzności. Tam gdzie, przeciwnie, zamysł charyzmatyczny jest uznawany, ekonomia służy prorocत्वu w konkretnym i skutecznym projekcie.

36. *Wymiar relacyjny i braterstwo*. Jak wspomniano wyżej, niezbędne jest ponowne odkrycie ekonomii z ludzką twarzą, w której człowiek i jego prawdziwe dobro nigdy nie tracą centralnego miejsca. Zwracanie uwagi na to, by stawiać w centrum godność każdej osoby ludzkiej i dobro wspólne⁹⁵, wiąże się z koniecznością pozytywnych relacji. W bogactwie relacji tworzących braterstwo osoby konsekrowane doświadczają, jak misja jest tworzona przez osoby chętne do dzielenia życia i wiary, do doświadczenia komunii i współpracy. Relacje braterskie, oparte na szczerym szacunku i wzajemnym zaufaniu, stają się w ten sposób zasobami cennymi dla zarządzania.

Tym sposobem dzieła będą zarządzane w duchu otwartości, komunii i współodpowiedzialności również wtedy, gdy troska o nie musi zostać powierzona nielicznej grupie mężczyzn lub kobiet konsekrowanych. W niektórych przypadkach, przeciwnie, są one powierzone odpowiedzialności jednostek, bez przewidywania dla nich systematycznych momentów konfrontacji i oceny.

Może to doprowadzić do personalizacji zarządzania, także mimowolnej, w oparciu o własne talenty, szczególne cechy i wrażliwość, ograniczając w ten sposób poszukiwanie form odpowie-

95 Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 203.

Stabilność dzieł

dzi na różne konkretne sytuacje. Zdarza się często, że brakuje troski o formację osób, które mogłyby przejąć dzieło i zapewnić mu właściwą kontynuację.

Opracowywanie projektu i/lub planowanie, które zaczyna się od wzajemnego słuchania, umożliwia ogląd całości dzieł i odpowiedź na potrzeby, daje możliwość przewycięzania bodźców do samoodniesienia, siłę do przewycięzania podziałów i różnic, poprzez poszukiwanie korzystnych rozwiązań – wspólnych i ubogających dla wszystkich. Chodzi o odcięcie się od ideologii *homo oeconomicus*, nienasyconej w swoim pożądanu dóbr, której wybory są zdeterminowane przez maksymalizację interesów osobistych, i o ponowienie wyzwania dla *homo fraternus*, który nigdy się nie męczy wybieraniem braterstwa⁹⁶.

37. *Charyzmaty i wymiar ekonomiczny*. Równowaga ekonomiczno-fi nansowa działalności instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego nie może być jedynym kryterium brany pod uwagę dla rozeznawania stabilności

dzieł. Należy jednak pamiętać, że między charyzmatem a zarządzaniem dobrami nie ma sprzeczności; zarządzanie zgodne z kryteriami ekonomiczności nie przytłacza charyzmatu, lecz pozwala na wytrwałość w dążeniu i realizacji wspólnych celów. Zapewnienie ciągłości i żywotności charyzmatowi wyklucza działanie w sposób powierzchowny czy niekompetentny. Doświadczenie Dykasterii pokazuje, że tam gdzie nie

96 Por. tamże, 91.

59

poświęca się dostatecznej uwagi problemom dotyczącym zarządzania, prowadzą one do udaremnienia samej misji.

Życie konsekrowane proponuje światu świadectwo ewangeliczne, gdy pozostaje żywe tchnienie apostoelskie i gdy zapewnia stabilność dzieł poprzez zarządzanie nimi w sposób świadomy i wyważony.

Majątek stały

38. Racje uporządkowanego i dalekosięznego zarządzania wymagają dokonania generalnego rozpoznania dóbr instytutu, nieobchodzenia przepisów dyktowanych przez prawo kanoniczne, mających na celu zagwarantowanie instytutowi utrzymania i ułatwienia osiągnięcia jego celów instytucjonalnych (tzw. *majątek stały*). Wynika stąd możliwość szybkiego podejmowania inicjatyw właściwych dla inwentarza dóbr przypisanych do

majątku stałego oraz dokonywania niezbędnych formalnych aktów nabycia, jeżeli jeszcze to nie nastąpiło.

W tym celu prawo obowiązujące w każdym instytucie musi ustanowić kompetentne władze, które przystąpią do aktu nabycia za pomocą stosownej uchwały. Musi to być przewidziane w podstawowym kodeksie lub innym dokumencie normatywnym prawa własnego, w postaci następującego lub podobnego zapisu: *Majątek stały stanowią wszystkie nieruchomości i ruchomości, które na mocy prawnego nabycia mają na celu zagwarantowanie bezpieczeństwa ekonomicznego instytutu. Nabywanie dóbr*

60

Majątek stały

dla całego instytutu należy do kapituły generalnej lub przełożonego generalnego za zgodą jego Rady. Nabywanie dóbr dla prowincji, jak również dóbr dla domu erygowanego zgodnie z przepisami prawa, należy do kapituły prowincjalnej lub innych podobnych zebrań (por. kan. 632), lub też do przełożonego prowincjalnego za zgodą jego Rady i wymaga potwierdzenia ze strony przełożonego generalnego.

39. Majątek stały, złożony z dóbr, nieruchomości lub ruchomości, zapewnia istnienie instytutu, prowincji, domów erygowanych zgodnie z przepisami prawa oraz jego członków, a także zapewnia realizację jego misji. Stałe uposażenie

rozumie się jako gwarancję, która musi respektować spójność z „celem odpowiadającym misji Kościoła” (kan. 114, §§ 1-2) oraz ze szczególną misją instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego⁹⁷. Do majątku stałego mogą zostać prawnie nabyte:

a) nieruchomości takie jak, na przykład, miejsca, w których odbywa się działalność, miejsca zamieszkania wspólnoty, miejsca opieki dla własnych starszych lub chorych członków, dobra szczególnie cenne z racji historycznych i artystycznych, lub które stanowią część korzeni lub pamięci samego instytutu, jak dom macierzysty. Rozmiary tych dóbr niech będą dostosowane do możliwości zarządzania instytutem, prowincją lub domem zakonnym;

⁹⁷ Por. Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostołska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 4, 72.

b) nieruchomości, które służą utrzymaniu instytutu, prowincji lub domu zakonnego. Chodzi o tak zwane dobra dochodowe, ustanowione w celu zapewnienia osobie prawnej własnego utrzymania lub dodatkowo dochodów zwykłych. W takich przypadkach należy unikać sytuacji, by dobra te stały się powodem istnienia osoby prawnej, jak również by się gromadziły;

c) ruchomości służące utrzymaniu instytutu, prowincji lub domu zakonnego oraz realizacji odnośnych celów. Takie dobra zostają przekształcone w nieruchomości i nabyte do majątku

stałego. Nie chodzi o dobra, które służą zwyczajnemu zarządzaniu ekonomicznemu, lecz o ruchomości skapitalizowane i zainwestowane w różnych formach systemu finansowego, zgodnie ze wskazaniami, o których mowa w § 84.

d) nieruchomości i ruchomości odznaczające się historyczną, artystyczną lub inną wartością stanowią tak zwane dobra kulturowe, historyczną pamiątkę instytutu, prowincji lub domu zakonnego; dobra takie mogą stanowić uposażenie fundacyjne, lecz również obciążenie ekonomiczne ze względu na wymogi dozoru i utrzymania;

e) fundusze opieki i ubezpieczeniowy, do ustalenia proporcjonalnie do dzieł instytutu, prowincji lub domu zakonnego, niezbędne do ochrony instytutu wobec różnych działalności, które mogą narażać go na znaczne ryzyko ekonomiczne (tzw. *fundusz ubezpieczeniowy*).

40. W wyborze dóbr do włączenia do majątku stałego należy rozważyć, bez jakich dóbr osoba prawna nie miałaby środków na osiągnięcie swojego celu, jak

62

Majątek stały

również należy dostosować ilość tych dóbr do natury, celów i potrzeb samej osoby prawnej, brać pod uwagę, że określone dobra są ze swej natury niedostępne, gdyż w przeciwnym razie zagrażałoby to istnieniu samej osoby prawnej, oraz że nie jest dozwolone niedokonanie nabycia majątku stałego jedynie ze względu na chęć uchylecia się od

przepisów prawa kanonicznego dotyczących alienacji. Ustanowienie takiego majątku ma zatem na celu ochronę i gwarancję samych dóbr.

Dla właściwego zarządzania dobrami nabytymi do majątku stałego niezbędne jest sporządzenie dokładnego inwentarza majątku nieruchomości należących do instytutu, prowincji lub domu zakonnego ze specyfikacją danych katastralnych, pochodzenia nieruchomości, istnienia ewentualnych ograniczeń, wartości dóbr i stanu ich utrzymania. Zdecydowana stosowna jest okresowa rewizja sposobów przyznawania nieruchomości lub ich części osobom trzecim; jak również użyteczne jest utrzymywanie własnego spisu nieruchomości i nieruchomości odznaczających się historyczną, artystyczną lub inną wartością. Zawsze niezbędne jest także czuwanie nad tym, by zarządzanie dobrami nabytymi do majątku stałego było zgodne z misją instytutu, aby nie został on nadmiernie obciążony majątkami lub działalnościami niezwiązanymi z instytutowymi. W tym kontekście, stały nie jest synonimem opancerzonego. Nieuniknione przyspieszenie systemów ekonomiczno-financek sugeruje, by poddawać okresowej ocenie (w terminach uznawanych za najbardziej skuteczne) poszczególnych dóbr włączonych do majątku.

63

Odpowiedzialność, przejrzystość i zaufanie

41. Odpowiedzialność, przejrzystość i ochrona zaufania stanowią zasady wzajemnie ze sobą

powiązane: nie obdarza się odpowiedzialnością bez przejrzystości, przejrzystość wzbudza zaufanie, zaufanie potwierdza jedną i drugą.

Odpowiedzialność jest zasadą świadomości, która orientuje misję ewangelizacyjną odnośnie do dóbr Kościoła.

Świadomość wchodzących w grę czynników pozwala ustalić zasadnicze warunki dla dokonywania trafnych wyborów oraz ewentualnego ich udoskonalania czy nawet radykalnej zmiany. Przed wszystkim dokładne i terminowe zestawienia księgowe wyników zarządzania pozwalają na zastosowanie niezbędnych działań korygujących przed powstaniem nieodwracalnych negatywnych sytuacji. Natomiast działanie ekonomiczne nie kontrolowane we właściwy sposób marnuje zasoby, sprzeciwiając się podstawowemu wskazaniu Kościoła w kwestii użytkowania dóbr zgodnego z ich przeznaczeniem, a ostatecznie w odniesieniu do dobra wspólnego, które „wymaga, by zaangażowanie w służbę na rzecz jego urzeczywistnienia było pełne, nie oparte na okrojonych wizjach, podporządkowanych cząstkowym korzyściom, jakie można z niego czerpać, ale na logice, która dąży do podejmowania coraz szerszej odpowiedzialności”⁹⁸.

⁹⁸ Papieska Rada Iustitia et Pax, Kompendium Nauki Społecznej Kościoła, Rzym (2 kwietnia 2004), 167.

Jest to odpowiedzialność zwłaszcza wobec wspólnoty świeckiej i kościelnej, a przede wszystkim wobec własnego instytutu. Chodzi więc o odpowiedzialność, która dotyczy z jednej strony tego, przed kim się odpowiada, a z drugiej umiejętności spójnego uzasadnienia swoich opcji zarządzania. Z odpowiedzialności tej wynika nie mniej ważna konieczność nadzoru i kontroli. Nie należy rozumieć ich jako ograniczenie autonomii władz lub jako brak zaufania, gdyż stanowią one rodzaj służby na rzecz komunii i przejrzystości, jak również ochrony tych, którzy wykonują wymagające zadania administracyjne⁹⁹.

42. W kontekście tego, co zostało powiedziane wyżej, termin „przejrzystość” odnosi się do umiejętności zdawania sprawy z działalności, z wyborów, z osiągniętych rezultatów. Sprawozdania i bilanse – będące narzędziami przejrzystości – pozwalają uzyskać syntetyczny, lecz jednocześnie dokładny obraz prowadzonych działalności i ich rezultatów, kształtując u administratorów umiejętność zdawania sprawy ze swojego działania, swoich wyborów, a ogólniej ze swojego postępowania. Zdawanie sprawy, ponadto, sprzyja roztropności w administrowaniu dobrami. Większej świadomości odpowiada większa dokładność w rozpoznawaniu ryzyka, i, w razie potrzeby, podjęciu nowych dróg.

⁹⁹ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, List okólny *Wytyczne dotyczące zarządzania dobrami w Instytutach Życia*

Konsekrowanego i Stowarzyszeniach Życia Apostolskiego,
Rzym (2 sierpnia 2014), 1.2.

65

W tej perspektywie można dobrze zrozumieć wzajemną zależność między odpowiedzialnością a przejrzystością. Podkreślić należy nie tylko odpowiedzialność roli (przełożeni, ekonomowie-administratorzy, współpracownicy), lecz – jak wyżej wspomniano – weryfikowalność powodów/motywacji decydujących o wyborach w administracji i zarządzaniu, a także właściwe zaangażowanie w udzielaniu odpowiedzi na nagłe problemy lub sytuacje krytyczne.

Reguły przejrzystości, jak wiadomo, są nakładane przez przepisy z zakresu prawa cywilnego z coraz większą intensywnością i znaczeniem w celu zagwarantowania działania każdego podmiotu poprawności i zgodności z prawem, jak również stabilności ekonomicznej. Należy dodać, że takie reguły stopniowo stają się coraz bardziej złożone i wnikliwe. Obowiązkowo należy więc nabyć specjalistycznych kompetencji i zapewnić odpowiednie procedury – nie tylko na poziomie poszczególnych jednostek operacyjnych, lecz, w przypadku złożonych struktur, w zakresie krajowym i międzynarodowym.

43. Sprawozdania i bilanse przyczyniają się do wzrostu wiarygodności podmiotu, który wprowadza je w życie, a zatem wpływają na wzrost zaufania. „Bez reguł nie może być zaufania”¹⁰⁰, czy też zaufanie jest

100 Papieska Rada Iustitia et Pax, *Nota della Santa Sede su fi nanza e sviluppo alla vigilia della Conferenza promossa dall'Assemblea Generale delle Nazioni Unite a Doha*
[Dokument Stolicy Apostolskiej na temat finansów i rozwoju w przeddzień Konferencji z okazji Zgromadzenia Ogólnego

66

Archiwum

wytwarzane również przez reguły, które określają odpowiedzialność i weryfikują przejrzystość. Kapitał zaufania nie może być wystawiany na ryzyko przez sytuacje lub wydarzenia, które osłabiają wiarygodność instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego we wspólnocie świeckiej i kościelnej. Inaczej „problematyczne” staje się samo świadectwo, osobiste i zbiorowe, ubóstwa konsekrowanego. Istotnie, kultura i praktyka przejrzystości nie mogą być oddzielane od wierności własnej historii i tradycji charyzmatycznej związanych ze ślubem ubóstwa ani od zrównoważonych przepisów dotyczących zależności i ograniczenia w używaniu dóbr i dysponowaniu nimi (por. kan. 600). Zależność między uznaniem zaufania a zastosowaniem narzędzi sprawozdania i bilansów potwierdza się w powszechnym doświadczeniu: im bardziej wzrasta przejrzystość zarządzania, tym bardziej powiększa się możliwość i dostępność zarówno zasobów publicznych, jak i prywatnych.

Archiwum

44. Kodeks Prawa Kanonicznego, w kanonach 1283 i 1284, przynagla do utrzymywania archiwum w

sposób uporządkowany oraz zaleca, w celu skutecznej organizacji administracyjnej i księgowej, sporządzenie i stałe weryfikowanie inwentarza dóbr i innych powierzonych wartości, jak również uważne

Narodów Zjednoczonych w Doha] (18 listopada 2008), 3c (przekład własny tłum.).

67

k atalogowanie i przechowywanie dokumentów, w szczególności dokumentacji księgowej, i zabezpieczeń przed ryzykiem. Archiwa, jeśli są dobrze prowadzone, stanowią użyteczne narzędzie weryfikacji inicjatyw krótko-, średnio- i długoterminowych, dlatego też należy ustalić kryteria pozyskiwania aktów, uporządkować je w sposób organiczny i rozróżnić typologicznie. Każdemu administratorowi dóbr kościelnych należy przypominać o odpowiedzialności w zakresie przechowywania dokumentacji zgodnie z dyspozycjami kanonicznymi.

Dobra stanowią przedmiot inwentaryzacji także w następstwie nabycia, budowy, ofiar, innego aktu lub czynności prawnej powodującej ich włączenie do majątku, przekształcenie lub wyłączenie. W szczególności należy zachowywać wszystkie te dokumenty, które poświadczają własność prawną nieruchomości i ruchomości. Materiał dokumentacyjny dotyczący zarządzania pozwala poznawać postępowanie administracyjne instytutu; przewidywać odpowiednie programowanie, z uwzględnieniem zasobów; dochodzić praw w

przypadku sporów; działać w przejrzystości administracyjnej; zachowywać pamięć historyczną i badać sposób, w jaki charyzmat realizował się w czasie. W związku z tym, w zakresie archiwów kościelnych, niekiedy należy jeszcze wykształcić – tam gdzie jest to możliwe – słuszną mentalność zarządzania, zgodną z nowoczesnymi technologiami. Przy wykorzystaniu wspomnianych technologii stosowne jest ponadto przechowywanie kopii dokumentów o znacznej wartości w innym chronionym

miejsu, w celu uniknięcia utraty całej dokumentacji w razie wypadku¹⁰¹.

Cztery zasady *Evangelii gaudium*

45. W świetle kryteriów, które Papież Franciszek zaproponował całemu Kościołowi w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium*, można wyróżnić pewne konotacje dotyczące zarządzania inspirowanego charyzmatami instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, „w istotny sposób kierujące rozwojem współżycia społecznego i budowaniem ludu, w którym różnice tworzą harmonijną całość w obrębie wspólnego projektu”¹⁰².

46. *Czas przewyższa przestrzeń*¹⁰³. Ojciec Święty często nawołuje, by „inicjować procesy”¹⁰⁴. Życie konsekrowane jest wezwane do inicjowania procesów, do tworzenia nowych projektów. „Przez wiele lat doświadczyliśmy pokusy, aby wierzyć, i wielu z nas dorastało

101 Por. Papieska Komisja do spraw Kościelnych Dóbr Kultury, *La funzione pastorale degli archivi ecclesiastici* [Pastoralna funkcja archiwów kościelnych], Watykan (2 lutego 1997), (przekład własny tłum.).

102 Franciszek, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 221.

103 Tamże, 225.

104 Franciszek, *Discorso ai sacerdoti e ai consacrati in occasione della Visita pastorale a Milano* [Przemówienie do

księży i osób konsekrowanych podczas wizyty duszpasterskiej w Mediolanie], Mediolan (25 marca 2017), (przekład własny tłum.).

z takim przekonaniem, że rodziny zakonne powinny zajmować przestrzeń bardziej niż inicjować procesy, i to jest pokusa. My mamy inicjować procesy, a nie zajmować przestrzeń”¹⁰⁵. Pierwsza charakterystyka wszystkich form działania rodzących się z charyzmatów polega na tym, że pochodzą one z pobudki, która nie jest zasadniczo ekonomiczna, nie ma na celu zajmować przestrzeni władzy, lecz rodzi się jako wyraz ideałów, ze spojrzenia poza, zdolnego obejmować potrzeby mężczyzn i kobiet, zwłaszcza najmniejszych i najuboższych, oraz konkretyzować je poprzez myślenie projektowe. Jeśli charyzmaty, które wdzierają się w historię, stanowią proces przemiany duchowej, ludzkiej, ekonomicznej i świeckiej, należy zauważyć, że taki proces następuje poprzez konkretne działania, które każdy charyzmat wzbudza, i jest to proces długotrwały.

Chodzi o uprzywilejowanie i cierpliwe towarzyszenie początkom procesów, o spoglądanie poza, z wizjami przyszłości, niezależnie od nieprzemyślanych rezultatów, do których mogą doprowadzić nawet poczucie odpowiedzialności i najlepsze intencje. „W przestrzeni – podkreśla encyklika *Lumen fi dei* – krystalizują się projekty¹⁰⁶, czas natomiast zawsze kieruje ku przyszłości i pobudza do tego, by iść z nadzieją”¹⁰⁷.

105 Tamże.

106 Oryg.: procesy (wł. processi) – przyp. tłum.

107 Franciszek, Encyklika *Lumen fi dei* (29 czerwca 2013), 57, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20130629_enciclica-lumen-fi-dei.html [dostęp: 11 października 2018].

70

47. *Rzeczywistość przewyższa idee*¹⁰⁸. „Dzisiejsza rzeczywistość przynagla nas – powtarzam – rzeczywistość wzywa nas do tego, abyśmy na nowo byli odrobiną zaczynu, odrobiną soli. [...] Błogosławiona mniejszość, która jest na nowo wezwana do tego, aby rosnąć jak zaczyn, rosnąć w zgodzie z tym, co Duch Święty tchnął w serca waszych założycieli i w wasze serca. Tego nam dziś potrzeba”¹⁰⁹.

Papież Franciszek skutecznie i z mocą przypomina o przewadze rzeczywistości. Idea jest owocem refleksji, która zawsze wiąże się z ryzykiem popadnięcia w sofizm, oddzielenia się od rzeczywistości. Niekiedy również w naszych instytucjach ryzykujemy formułowanie propozycji logicznych i jasnych, dokumentów może chwytliwych, lecz które odbiegają od rzeczywistości naszej i osób, do których jesteśmy posłani. Czasami dajemy się oślepić nowości inicjatyw, zewnętrznej postaci, a zapominamy, że najważniejsza zmiana zależy od nas, od naszej chęci i zdolności przeprowadzenia jej. Logika wcielenia (1 J 4, 2) stanowi główne kryterium tej zasady.

Dzieła naszych instytutów rodzą się ze słuchania Boga i mają odpowiadać na potrzeby konkretnych osób. Nie rodzą się z abstrakcyjnych projektów tworzonych „przy stoliku”, lecz jako konkretna

108 Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 231-233.

109 Franciszek, *Discorso ai sacerdoti e ai consacrati in occasione della Visita pastorale a Milano* [Przemówienie do księży i osób konsekrowanych podczas wizyty duszpasterskiej w Mediolanie], Mediolan (25 marca 2017).

71

odpowieź na potrzeby realnych osób, ze znajomością ich życia, historii, trudności. W szczególności, gdy ponownie odczytuje się historyczne początki instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego, zauważa się niemal nierozwalne powiązanie między inspiracją charyzmatyczną a przyjęciem ostatnich, ubogich, wykluczonych.

Życie konsekrowane jest wezwane, by wciąż dzisiaj odpowiadać na pytania stawiane przez historię. I często dzieje się to przez proste doświadczenia: słuchamy życia, z którego rodzą się intuicje, które zawsze niosą w sobie ładunek prawdy, aby następnie wdrażać nasze projekty. To zawsze życie przychodzi pierwsze, życie, które jest „słuchane i szanowane” z odrobiną pokory.

48. *Całość przewyższa część*¹¹⁰. Jesteśmy wezwani do poszerzania spojrzenia, by zawsze rozpoznawać

największe dobro. Życie konsekrowane nie może zamykać się samo w sobie, nie może pozwolić się dręczyć przez kwestie ograniczone i partykularne, musi rozpoznawać największe dobro, które przyniesie korzyści wszystkim.

Zasadę tę należy rozumieć według obrazu wielościanu, który zestawia różnice. Potrzebują one być wspierane przez kulturę dialogu jako trudnej drogi poszukiwania ogólnego dobra: jesteśmy zaproszeni do śledzenia powiązań i relacji, aby sprawnie łączyć to, co jest niejednorodne na różnych poziomach (od lokal-

110 Franciszek, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 234-237.

nego do globalnego) i w różnych zakresach (od materialnego do duchowego). Wiąże się to z nauką wspólnej pracy wspólnot, instytutów i zgromadzeń, ze świeckimi, z tymi wszystkimi, którzy poszukują dobra.

Wspólnoty życia konsekrowanego mogą pomóc Kościołom lokalnym otworzyć się na dynamizm powszechności, a samym wspólnotom otworzyć się na oddech Kościoła lokalnego, gdzie przeżywają i prowadzą swój apostołat, unikając jednak popadnięcia w pokusę, by „część (nasza mała część albo wizja świata) mogła przewyższać kościelną całość”¹¹¹.

49. *Jedność przeważa nad konfliktami, nad różnorodnością*¹¹². Jesteśmy wezwani do akceptowania konfliktów, do czucia się za nie odpowiedzialnymi bez umywania rąk, bez uwikłania w nie, aby przemieniać je w nowe procesy przewidujące komunie nawet w różnicach, które jako takie należy przyjmować. „Jedność polega także na podejmowaniu razem i zjednoczeni najważniejszych kwestii, takich jak życie, rodzina, pokój, walka z ubóstwem – z jego wszystkimi formami, wolność religijna i wolność wychowania. W szczególności ruchy i wspólnoty są powołane do współdziałania, aby przyczyniały się do zaleczania ran spowodowanych przez zglobalizowaną mentalność, która

111 Franciszek, *Discorso ai sacerdoti e ai consecrati in occasione della Visita pastorale a Milano* [Przemówienie do księży i osób konsekrowanych podczas wizyty duszpasterskiej w Mediolanie], Mediolan (25 marca 2017).

112 Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 223-230.

centralne miejsce przyznaje konsumpcji, zapominając o Bogu i istotnych wartościach egzystencji”¹¹³.

Solidarność, rozumiana w swoim najgłębszym znaczeniu i jako wyzwanie, staje się w ten sposób stylem budowania historii, witalnym środowiskiem, w którym konflikty, napięcia i przeciwieństwa mogą osiągać wieloraką jedność rodzącą nowe życie. Nie

oznacza to promowania synkretyzmu ani dominacji jednego nad drugim, lecz rozwiązanie na wyższym poziomie, które zachowuje w sobie cenne możliwości dwóch odmiennych biegunów.

113 Franciszek, *Discorso ai partecipanti al iii Convegno mondiale dei movimenti ecclesiali e delle nuove comunità* [Przemówienie do uczestników iii Światowego Kongresu Kościelnych Ruchów i Nowych Wspólnot], Rzym (22 listopada 2014), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/ruchy_22112014.html [dostęp: 11 października 2018].

IV. Wytyczne operacyjne

50. Rozeznawanie w administracji dobrami i zarządzaniu dziełami uwzględnia „kierunek, cele, znaczenie oraz skutki społeczne i kościelne wyborów ekonomicznych podejmowanych przez instytucje życia konsekrowanego”¹¹⁴. W tej perspektywie wyodrębniono horyzonty lektury rzeczywistości i pewne podstawowe kryteria dla takiego dzieła rozeznawania.

Owymi szerokimi horyzontami obejmującymi działania ekonomiczne są: ekonomia, która ma na uwadze człowieka, całego człowieka, a w szczególności sposób ubogich; odczytywanie ekonomii jako narzędzia działania misyjnego Kościoła oraz ewangeliczna ekonomia dzielenia i komunii.

Te horyzonty konkretyzują się w pewnych fundamentalnych kryteriach.

51. *Wierność Bogu i Ewangelii*. Każde życie konsekrowane uznaje za swój prymat Boga, *sequela Christi*.

¹¹⁴ Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego”, Rzym (25 listopada 2016).

Każdy mężczyzna i kobieta konsekrowana muszą przede wszystkim skoncentrować się na Nim,

kontemplować Go, uczyć się od Niego, naśladować Go, podążać za Nim, czystym, ubogim i posłusznym, aby stawać się wiernym głosicielem Dobrej Nowiny. Dlatego niezbędny jest „dar *słuchania*: słuchania Boga, aż po usłyszenie z Nim krzyku ludu; słuchania ludu, aż po odkrycie w nim tego, do czego wzywa nas Bóg”¹¹⁵.

Wierność charyzmatowi. Każdy charyzmat „jest zawsze żywą rzeczywistością” wezwaną do „rozwijania się w twórczej wierności”¹¹⁶. Wierność charyzmatowi jest zatem spójnością wyborów działania w określonym kontekście z charakterystyką tożsamości instytutu.

Ubóstwo. „Odpowiedzialny ascetyzm”¹¹⁷, „zdrowa pokora i radosna wstrzeźliwość”¹¹⁸ sprzyjają oderwaniu od własnościowej koncepcji dóbr i wytwarzają szczególną skłonność do słyszenia „krzyku ubogich, odwiecznych ubogich i nowych ubogich”¹¹⁹.

¹¹⁵ Franciszek, Homilia podczas czuwania modlitewnego w ramach przygotowania do Synodu poświęconego rodzinie, Rzym (4 października 2014), „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 10/2014, s. 7.

¹¹⁶ Franciszek, Przesłanie do uczestników drugiego sympozjum międzynarodowego na temat: „W wierności charyzmatowi nowe spojrzenie na ekonomię instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego”, Rzym (25 listopada 2016).

¹¹⁷ Tamże.

¹¹⁸ Tamże.

¹¹⁹ Tamże.

Poszanowanie kościelnej natury dóbr. Dobra instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego są dobrami kościelnymi (kan. 634, § 1) przeznaczonymi do osiągnięcia celów właściwych Kościołowi (kan. 1254). W ich użytkowaniu instytuty są zatem wezwane do zachowywania ich natury i przestrzegania odnośnej regulacji kanonicznej.

Stabilność dzieł. Dzieła instytutów nie odbiegają od społecznego i ekonomicznego kontekstu integracji. Dzieło jest zatem stabilne, gdy utrzymuje właściwą równowagę ekonomiczną i w odpowiedni sposób wykorzystuje dostępne zasoby.

Konieczność zdawania sprawy. Zdawanie sprawy jest postawą dzielenia wyborów, czynów i rezultatów. Prawowita autonomia instytutów wiąże się zatem z odpowiedzialnością w zakresie wyborów dotyczących zarządzania i sposobów ich realizacji poprzez dokonywanie sprawozdawania zgodnie z tym, co zostało określone przez prawo ogólne i własne.

52. W konkretnych sytuacjach kryteria rozeznawania mogą zostać uchylone na rzecz specyfiki i *zdrowych tradycji* każdego instytutu oraz uwarunkowań odnośnego *kontekstu prawnego i społecznego*.

Wymiary i struktury organizacyjne, natura prowadzonych działalności, terytorialny zasięg działań, regulacje prawne w drodze ustawy i modele relacji między państwem a Kościołem stanowią elementy różnicujące – niekiedy w znaczący sposób – poszczególne instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego między sobą. Należy zatem

brać pod uwagę takie różnice, jednak nie po to, by odstępować od podstawowych kryteriów, lecz by zgodzić się, że takie kryteria przyjmują postać historyczną w różnych sytuacjach.

53. Odnośnie do zarządzania dobrami, wyjątkowe znaczenie mają tu struktury organizacyjne poszczególnych instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Dobra służące życiu wspólnot znajdują się w zwykłym posiadaniu instytutów. Jednakże odnośnie do prowadzonych dzieł istnieją różne modele postępowania, często uzasadnione przez różne formy stosunków między państwem a Kościołem, przez właściwości obszarów działań, przez wymiary działalności. Tym sposobem, podczas gdy w niektórych przypadkach dzieła stanowią własność instytutów życia konsekrowanego lub stowarzyszeń życia apostołskiego, przy innych założeniach działają one za pośrednictwem różnych osób prawnych, często zorganizowanych w formie fundacji lub stowarzyszenia.

54. Nie wolno nigdy pomijać stosowania przepisów z *zakresu prawa cywilnego* w odniesieniu do poszczególnych instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego oraz ich prowincji lub części instytutu z nim zrównanych (por. kan. 620). Odesłanie dokonane przez prawo kanoniczne do przepisów prawa cywilnego regulujących umowy (kan. 1290), jak również odwołanie do dokumentów umowy między państwem a Kościołem, wzmacniają przestrzeganie

przepisów prawa cywilnego z tym samym skutkiem odnośnie do prawa kanonicznego (kan. 22).

Konieczność zachowywania fundamentalnych kryteriów i wymóg uwzględniania cech specyficznych sugerują wytyczne operacyjne po części wspólne, po części różne, tak aby respektowane były poszczególne charakterystyki kontekstów i odbiorców.

Władza ekonomii

55. Prawo powszechne i prawo własne

Dobra doczesne instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego jako dobra kościelne rządzą się przepisami księgi v Kodeksu Prawa Kanonicznego *Dobra doczesne Kościoła*, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono (por. kan. 635, § 1).

Administracja dóbr doczesnych, poza księgą v Kodeksu Prawa Kanonicznego, rządzi się kann. 634-640 dla instytucji zakonnych, kan. 718 dla instytucji świeckich oraz kan. 741 dla stowarzyszeń życia apostołskiego.

Każdy instytucji życia konsekrowanego i każde stowarzyszenie życia apostołskiego powinny ustanowić odpowiednie normy dotyczące używania i administrowania dobrami (por. kan. 635).

56. Biskup Rzymski

„Biskup Rzymski, na mocy prymatu rządzenia, jest najwyższym zarządcą i szafarzem wszystkich dóbr kościelnych” (kan. 1273) i sprawuje nad nimi władzę jurysdykcyjną przysługującą mu jako

najwyższej władzy Kościoła. Takie uprawnienia interwencyjne opierają się nie na własności dóbr kościelnych, lecz na przypadającym Papieżowi zadaniu zapewnienia najwyższego zarządu Kościoła¹²⁰.

57. Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego

Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego „załatwia wszystko, co zgodnie z przepisami prawa należy do Stolicy Świętej w zakresie życia i działalności instytutów i stowarzyszeń, zwłaszcza gdy idzie o zatwierdzanie konstytucji, zarządzanie i apostołat, przyjmowanie i formację członków, ich prawa i obowiązki, dyspensę od ślubów oraz wydalenie członków, a także zarządzanie dobrami”¹²¹.

Do alienacji i działań, przez które publiczna osoba prawna mogłaby doznać uszczerbku, potrzebna jest zgoda Stolicy Apostolskiej. Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, w przypadkach przewidzianych przez prawo (por. kan. 638, § 3), wydaje takie zezwo-

120 Por. Papieska Rada ds. Interpretacji Tekstów Prawnych, Nota *La funzione dell'autorità ecclesiastica sui beni ecclesiastici* (12 lutego 2004), „Communicationes” 36 (2004), 2432 (przekład własny tłum.).

121 Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Pastor Bonus*

(28 czerwca 1988), 108, § 1, w: *Konstytucje apostolskie, listy „motu proprio” i bulle, orędzia na światowe dni*, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 73.

80

lenie, jednak bez przyjmowania ewentualnej odpowiedzialności ekonomicznej. Zezwolenie gwarantuje, że działanie takie „*jest zgodne z przeznaczeniem majątku kościelnego*”. Odpowiedzialność pochodzącą z interwencji odnosi się wyłącznie do prawidłowego sprawowania władzy Kościoła. *Zezwolenie, zatem, o którym tu mowa, nie stanowi aktu własności majątkowej, lecz władzy administracyjnej* mającej na celu zapewnienie dobrego użytkowania dóbr publicznych należących do osób prawnych w Kościele”¹²².

Dykasteria w praktyce przyjmuje odnośnie do poszczególnych regionów najwyższą sumę wydatków wskazaną przez właściwą Konferencję Episkopatu.

58. Kapituła generalna

W życiu konsekrowanym władza ekonomii musi być zgodna z charyzmatem, z misją i z radą ubóstwa. Decyzje w zakresie zarządzania, aby zagwarantować te wymiary, muszą zapewniać odpowiednie formy komunii, unikając upoważniania do wyborów ekonomicznych jedynie grupy osób lub jednej osoby.

Do *kapituły generalnej*, która „zgodnie z konstytucjami otrzymuje najwyższą władzę w instytucie” (kan. 631, § 1), należy ustalenie podstawowych orientacji ekonomiczno-

administracyjnych oraz opracowanie *planu charyzmatycznego* instytutu, proponującego wskazania również w tym zakresie.

122 Papieska Rada ds. Interpretacji Tekstów Prawnych, Nota *La funzione dell'autorità ecclesiastica sui beni ecclesiastici* (12 lutego 2004), 24-32.

Plan charyzmatyczny stworzony w ramach procesu komunii kościelnej, w którym rozeznaje się wolę Bożą, niech będzie owocem wspólnej wizji, wyrazem drogi synodalnej, począwszy od fazy przedkapitulnej, aż do zakończenia, z weryfikacją przyjęcia postanowień kapitulnych.

Decyzje operacyjne dotyczące dóbr i dzieł będą podejmowane przez przełożonego generalnego z jego Radą we wspólnych ramach odniesienia oraz, z rozważą, bez kierowania się logiką zagrożenia.

Kapituła generalna powinna przygotować i zatwierdzić *dyrektorium ekonomiczne* lub inny analogiczny tekst, który, również w świetle zdobytego z czasem doświadczenia, usprawni działanie w sposób możliwie najbardziej zgodny z charyzmatem instytutu, z jego misją i radą ubóstwa.

Kapituła generalna powinna określić najwyższą sumę wydatków dla nadzwyczajnych czynności administracyjnych dla poszczególnych prowincji.

Własne prawo instytutu powinno określić akty, które przekraczają cel i sposób zwyczajnego zarządzania oraz sprecyzować warunki konieczne do ich podjęcia (por. kan. 638, § 1 i kan. 1281).

59. Przełożony i Rada

W dziedzinie ekonomiczno-administracyjnej przełożony powinien mieć własną Radę, ustanowioną zgodnie z postanowieniami prawa powszechnego i własnego (por. kann. 627 i 638, § 1), w zakresie podstawowych ukierunkowań określonych przez kapi-

tułę generalną, ze szczególnym uwzględnieniem nadzwyczajnych aktów administracyjnych.

60. Kapituła prowincjalna i przełożony prowincjalny *Kapituła prowincjalna*, tam gdzie jest powoływana, powinna zredagować plan dotyczący danego okręgu w świetle *planu charyzmatycznego* instytutu zatwierdzonego przez kapitułę generalną.

Zgodnie z normami określonymi przez prawo powszechne i własne, przełożony prowincjalny, za zgodą swojej Rady, powinien przedkładać akty wymagające zatwierdzenia przełożonemu generalnemu z jego Radą.

Przełożony prowincjalny niezwłocznie i z największą starannością powinien powiadamiać o zachodzących sytuacjach krytycznych przełożonego generalnego, który musi być informowany na mocy władzy nad całym instytutem, zgodnie z kan. 622.

61. Konsultacje w sprawach ekonomicznych

Prawo własne, zgodnie z kan. 1280, powinno przewidywać dla instytutu i prowincji Radę lub inaczej nazwany zespół do spraw ekonomicznych.

Skład wspomnianego organizmu może być otwarty na współpracę ze świeckimi mężczyznami i kobietami dysponującymi specjalistyczną wiedzą. Przełożony, w którego kompetencji leży zezwalanie na nadzwyczajne akty administracyjne, poza zgodą swojej Rady (por. kan. 627, § 1), uzyska również

opinię (por. kan. 127, § 2, 2°) Rady do spraw ekonomicznych.

83

62. Regulamin administracyjny

Kompetentny przełożony wraz ze swoją Radą, w razie potrzeby – w szczególności w instytucjach prowadzących dzieła społecznie znaczące – może przyjąć *regulamin administracyjny* z propozycją wytycznych operacyjnych w ramach *planu charyzmatycznego* i *dyrektorium ekonomicznego*.

Regulamin administracyjny powinien między innymi normować treści, formy i terminy, co do których kompetentni przełożeni muszą być informowani, oraz działalności, z których muszą otrzymywać sprawozdanie. Dotyczy to zarówno wewnętrznych działalności instytucji, jak i dzieł oraz instytucji świeckich z nim związanych. Powinno się także zapewnić, by ci, którzy zostali instytucjonalnie powołani do sprawowania kontroli, okresowo informowali kompetentnego przełożonego o wyniku swoich działań.

Regulamin administracyjny, w celu utrzymania jego rzeczywistego wpływu, powinien być znany wewnątrz instytucji i być przedmiotem okresowej rewizji zgodnie z procedurą, którą należy określić wraz z jego przyjęciem.

63. Komisje

Możliwość ustanawiania komisji lub zespołów poświęconych szczególnym kwestiom lub faktom natury prawno-ekonomicznej powinna być regulowana w zakresie prawa własnego. Ponadto powinny zostać określone: cel mandatu, czas trwania zadania, nominacja członków. Tam gdzie jest to stosowne,

84

powinno się przewidzieć uczestnictwo profesjonalnie wykwalifikowanych świeckich mężczyzn i kobiet.

64. Ekonom

Do kompetencji prawa własnego należy wybór opcji głosowania lub mianowania w celu ustanowienia ekonoma. W obydwu jednak przy wyborze ekonoma należy zwrócić uwagę na rosnące znaczenie właściwego profesjonalizmu, zgodność z własną tożsamością poszczególnych instytutów (por. kan. 587, § 1), predyspozycję do współpracy, zdolności właściwe samej roli (por. kan. 636, § 1) oraz oderwanie od dóbr.

Analogicznie do normy kanonicznej dotyczącej mandatu przełożonych (kan. 624, §§ 1 i 2), prawo własne powinno przewidywać ograniczenie czasu trwania urzędu ekonomów oraz odpowiednią ich rotację, przygotowując stosowne projekty formacyjne i okresy towarzyszenia.

Do prawa własnego należy ustalenie, czy ekonom może być również doradcą. Stosowne jest, by

ekonom uczestniczył w zebraniach Rady przełożonego dotyczących kwestii ekonomicznych oraz, jakkolwiek pozbawiony prawa głosu, tam gdzie nie pełni funkcji doradcy, powinien zapewnić przełożonemu i jego Radzie znajomość elementów niezbędnych dla rozważnej decyzji.

Ekonom jest z urzędu (*ex officio*) członkiem Rady do spraw ekonomicznych, o której w § 61.

Prawo własne powinno przewidywać obowiązek sprawozdawczości ze strony ekonoma (por. kann. 636,

85

§ 2 i 1284, § 3) według procedur ustalonych i okresowo ocenianych przez przełożonego z jego Radą.

Zaleca się *skuteczne formy koordynacji* między ekonomem generalnym, ekonomami prowincjalnymi i odpowiedzialnymi za dzieła.

65. Przedstawiciel prawny

Instytut, jako osoba prawna, współdziała z osobami trzecimi poprzez przedstawiciela prawnego (por. kan. 118) zarówno w zakresie kanonicznym, jak i cywilnym.

Podejmując akty w imieniu i na rzecz samego instytutu, pełni jego wolę, wyrażaną przez prawowitych przełożonych i kompetentne organizmy, zgodnie z prawem powszechnym i własnym, i zobowiązuje instytut wobec osób trzecich. Z tego powodu, jeśli uznaje się to za

stosowne, przedstawiciel prawny, gdy nie jest doradcą, może uczestniczyć w zebraniach Rady przełożonego, podczas których podejmuje się decyzje o znaczeniu cywilnym.

Przedstawiciel prawny działa zawsze i wyłącznie w ramach mandatu: może pełnić zwyczajne czynności administracyjne, dla czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebuje zezwolenia kompetentnego przełożonego. Gdy natomiast działa bez mandatu, nie reprezentuje już instytutu.

Jeżeli przedstawiciel prawny działa nieważnie, instytut nie ponosi żadnej odpowiedzialności, akty w ten sposób podjęte są przypisane jemu i to on za nie odpowiada. Jeżeli działa niezgodnie z prawem,

86

czynność taką przypisuje się instytutowi, który musi za nią odpowiadać, lecz ma prawo do skargi lub rekursu wobec swojego przedstawiciela (por. kan. 1281, § 3 i kan. 639).

Każdy pojedynczy mandat przedstawiciela prawnego powinien być zawsze przyznawany w formie pisemnej, dokładnej i kompletnej w swojej treści; powinno się także nakazać ich uporządkowaną rejestrację.

Ze względu na właściwe rozróżnienie kompetencji, korzystniejsze jest, by urząd przedstawiciela prawnego był przyjmowany przez osobę inną niż przełożony i ekonom, z wyjątkiem innego postanowienia w prawie cywilnym.

Przyjęte przez instytut zasady organizacyjne w zakresie kompetencji przedstawiciela prawnego powinny być znane również na zewnątrz, zwłaszcza gdy zachodzi współoddziaływanie z przepisami cywilnymi. Dokładna identyfikacja podmiotów upoważnionych do decyzji i reprezentowania instytutu stanowi warunek nawiązywania stosunków instytucjonalnych z osobami trzecimi.

66. Współpraca z zewnętrznymi specjalistami

Rosnąca złożoność sytuacji ekonomiczno-administracyjnych sprawia, że często niezbędne jest nawiązanie *współpracy z zewnętrznymi specjalistami*. W ich wyborze powinno się dawać pierwszeństwo osobom świadomym specyfiki instytutów oraz ekspertom w szczególnym zakresie interwencji, unikając odwoływania się do jednego tylko specjalisty.

Stosunek zawodowy powinien być normowany w taki sposób, by w pierwszej kolejności ustalić cele działalności i prezentację preliminarzy, regulowanych na podstawie jasnych i terminowych umów.

Zaleca się ocenę realizacji wyznaczonych celów również poprzez oczekiwanie od samych specjalistów okresowych relacji z pełnionej działalności.

67. Kontrola wewnętrzna

Za pomocą norm prawa własnego powinno się ustalić formy *kontroli wewnętrznej*, które, poprzez zrównoważony system prewencyjnych zezwoleń, sprawozdań i następujących weryfikacji, pozwolą kompetentnym podmiotom – a w szczególności przełożonemu z jego Radą – czuwać nad działalnością ekonoma, przedstawiciela prawnego i zaangażowanych specjalistów.

Wszyscy ci, którzy na podstawie prawnego tytułu mają udział w zarządzie dobrami kościelnymi, obowiązani są wykonywać swoje funkcje w imieniu Kościoła zgodnie z przepisami prawa (por. 1282).

68. Upoważnienia

Szczególą czujność należy zachować przy udzielaniu *upoważnień* w zarządzaniu. Upoważnienia powinny być określone w treści, w granicach – również czasowych – i sposobach wykonania. Powinno się unikać *pełnomocnictw ogólnych*: przyznawanie określonemu podmiotowi nieograniczonej władzy działania w imieniu i na rzecz instytutu niesie bowiem poważne ryzyko niewłaściwego postępowania i przeciwstawia się wymogom komunii.

Administrowanie i zarządzanie majątkiem

69. Cywilna osobowość prawna

Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego powinny postarać się, na ile to możliwe, o uzyskanie cywilnej osobowości prawnej w krajach, w których działają.

Dobra nie powinny być zapisywane na osoby fizyczne, chyba że chodzi o sytuacje wyjątkowe, z poważnych powodów i za zgodą kompetentnego przełożonego. Przełożony, który udzielił zezwolenia, powinien dołożyć starań, by prawo własności zostało jak najszybciej przeniesione na instytut za pomocą cywilnie wiążącego aktu prawnego.

Tam gdzie instytut musi zapisać dobra na podmioty różne od osoby fizycznej, przełożony, który udzielił zgody, powinien zadbać o zachowanie odpowiedniej dokumentacji poświadczającej rzeczywistą własność w celu uniknięcia powstawania sporów.

70. Sposoby nabywania

Praca członków – wykonywana w ramach dzieł własnych lub na zewnątrz, w formach dozwolonych przez prawo własne i za zgodą kompetentnego przełożonego (por. kan. 671) – stanowi zwykłą formę utrzymania.

Zgodnie z kan. 668, § 3, wszystko to, co zakonnik nabywa z pomocą własnych zdolności i własną pracowitością lub ze względu na instytut, nabywa dla instytutu. To, co przysługuje mu z tytułu pensji,

zapomogi lub ubezpieczenia, jest nabywane dla instytutu,

89

chyba że własne prawo postanawia co innego. Jeśli nie stwierdzi się czegoś przeciwnego, ofiary składane na ręce przełożonych lub zarządców jakiegokolwiek kościelnej osoby prawnej, nawet prywatnej, domniemywa się, że zostały złożone na rzecz tej osoby prawnej (por. kan. 1267, § 1).

Instytut ma obowiązek zapewnić swoim członkom wszystko, co zgodnie z postanowieniami konstytucji konieczne jest do osiągnięcia celu związanego z ich powołaniem (por. kan. 670).

Prawo własne ustala procedury dla ważnego przyjmowania ofiarowanych dóbr. Powinno się zwrócić uwagę na charakterystykę i właściwości podmiotu ofiarującego, na źródła, z których przypuszczalnie mogą one pochodzić, na istnienie uzasadnionych praw osób trzecich. Nie powinno się przyjmować ofiar przeznaczonych na finansowanie inicjatyw, które w celach lub środkach ich realizacji nie odpowiadają nauce Kościoła.

Instytuty, pomimo uznawania w nich daru Opatrzności, nie powinny przyjmować ofiar z obciążeniem (por. kan. 1300) bez uważnej oceny legalności obciążenia, zdolności wywiązania się z niego, obecności uzasadnionych praw osób trzecich.

71. Współdzielenie dóbr (por. § 10)

Instytut powinien ustalić normy dla równego podziału dóbr wewnątrz niego, w duchu komunii, na wzór pierwszych wspólnot chrześcijańskich (por. Dz 4, 34-35). W ten sposób będzie się współdzielić – w służbie celów apostoelskich – nie tylko dobra

90

materialne i owoc pracy każdego, lecz również czas, dary, umiejętności osobiste, aby z hojnością odpowiadać na potrzeby wspólnot mniej zamożnych, w ramach proroctwa braterstwa w dzisiejszym świecie.

72. Majątek stały (por. §§ 38-40)

Prawo własne określi, czy nabywanie dóbr instytutu do majątku stałego leży w kompetencjach kapituły generalnej czy przełożonego generalnego za zgodą jego Rady. Tak samo, jeśli chodzi o dobra prowincji lub domu erygowanego zgodnie z prawem, prawo własne powinno określić, czy nabywanie jest zadaniem kapituły prowincjalnej lub innych podobnych zebrań (por. kan. 632), czy też przełożonego prowincjalnego za zgodą jego Rady, i czy musi zostać zatwierdzone przez przełożonego generalnego.

Majątek stały powinien składać się z dóbr nieruchomości i ruchomych, które zapewniają utrzymanie instytutowi, prowincjom, domom erygowanym zgodnie z prawem, oraz powinien zapewniać realizację misji.

Nabywanie poszczególnych dóbr do majątku stałego powinno być poddawane okresowej ocenie.

Prawne nabywanie jest wymagane przez prawo kanoniczne, poza kwalifikacją, jaką majątek stały może mieć w porządku cywilnym w różnych krajach.

Powinno się określić kryteria w zakresie zarządzania majątkiem stałym. Bilans instytutu, prowincji i domu prawnie erygowanego powinien przewidywać jego specjalne przedstawienie zarówno w zakresie majątkowym, jak i ekonomicznym.

91

W stosownej sekcji dotyczącej sprawozdania towarzyszącego powinny zostać zilustrowane w sposób analityczny zaistniałe zmiany, osiągnięte wyniki oraz ich przeznaczenie.

73. Nabywanie nieruchomości

Instytuty z wielką uwagą powinny oceniać sposobność nabywania nieruchomości, rozważając każdy aspekt związany z decyzją, która ma zostać podjęta.

Nabywanie powinno się dokonywać i regulować wyłącznie w formach zgodnych z lokalnymi przepisami cywilnymi i podatkowymi, w spójności z *planem charyzmatycznym*.

Proces podejmowania decyzji powinien uwzględniać: zatwierdzenie specjalnego planu inwestycyjnego, który określi główne czynniki, takie jak: cel nabycia, zakres i funkcja w odniesieniu do celu, zgodność techniczno-urbanistyczna, możliwa

przyszła zbywalność, niezbędne zasoby finansowe lub sposoby, zgodnie z którymi zostaną one, w całości lub części, pozyskane; wykazanie i plan spłaty ewentualnych pożyczek zaciągniętych w tym celu; uważna ocena jakości sprzedawcy.

74. Nowe budynki

Projektowanie i budowę nowych struktur tam gdzie to konieczne powinno się prowadzić z zachowaniem tego, co zostało uprzednio przywołane odnośnie do nabytków, oraz ze szczególną uwagą na etapie analiz i formułowania dokładnych wskazań dla projektantów.

92

Realizowane przedsięwzięcia powinny odznaczać się wstrzemięźliwością i funkcjonalnością; być łatwe w zarządzaniu; przewidywać minimalny poziom utrzymania w zakresie strukturalnym i konstrukcji instalacji; w momentach trudności w zarządzaniu lub braku powołań powinny się łatwo nadawać do odstąpienia osobom trzecim lub być przekształcalne do różnych celów.

Przedmiotem uważnej troski powinno być zdefiniowanie, a następnie wprowadzenie odpowiednich procedur dla przydzielania obowiązków i umów, jak również zgodność tego, co zostało zaplanowane i zrealizowane, z lokalnymi przepisami prawa.

75. Zezwolenia Stolicy Apostolskiej na ewentualne korzystanie z kredytów

Dla nabywania nowych dóbr, budowy i restrukturyzacji nieruchomości, prawo własne powinno ustalić procedurę konieczną dla ważności aktów.

Nabywanie, nowe budynki i restrukturyzacje, jakkolwiek stanowią nadzwyczajne czynności administracyjne, niezależnie od sumy, nie wymagają, zgodnie z kan. 638, § 3, zezwolenia Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

Zezwolenie jest wymagane, gdy instytut życia konsekrowanego lub stowarzyszenie życia apostolskiego musi zaciągnąć kredyt dla sfinansowania operacji, gdy ten przekracza najwyższą sumę określoną dla każdego pojedynczego regionu. Dokumentacja do przedłożenia w celu nadania biegu sprawie jest jednakowa z tą, o której mowa w § 88.

76. Dzierżawa nieruchomości

W przypadku dzierżawy osobom trzecim dóbr własnościowych i, w ogólności, dla wszystkich kontraktów, które odpłatnie udostępniają dobro osobom trzecim, powinno się uważnie sprawdzić jakość najemcy; upewnić, że cele użytkowania dobra nie są niezgodne z misją instytutu lub sprzeczne ze specyfiką dóbr doczesnych Kościoła, i nie są zmienne w czasie, chyba że zostało to wyraźnie autoryzowane we własności; powinno się upewnić, że nieruchomość jest kompatybilna z zakładanym użytkowaniem.

Powinno się poprawnie ustalić stosunek dzierżawy, zwracając uwagę na sposoby formalizacji kontraktu i jego klauzule. Stosunek dzierżawy powinien przewidywać i regulować także sposoby i warunki, zgodnie z którymi dobro będzie zwracane po jego ustaniu. Powinno się ocenić możliwe implikacje z tym związane, biorąc pod uwagę, że dobra nie będą dostępne dla instytutu przez czas trwania stosunku dzierżawy.

77. Dysponowanie dobrami pod tytułem darmowym

Dla kontraktów, w których dysponuje się dobrem pod tytułem darmowym, obowiązuje w ogólności to, co zostało powiedziane na temat dzierżawy. Powinno się zwrócić uwagę na zobowiązania i koszty, które pozostaną związane z własnością, oraz rozważyć ewentualną potrzebę zabiegów restrukturyzacyjnych lub nadzwyczajnego utrzymania.

94

78. Zezwolenia Stolicy Apostolskiej na dzierżawę, użyczenie i inne podobne umowy

Aby zawrzeć umowę dzierżawy, użyczenia, przyznania prawa powierzchni, użytkowania, zamieszkania, ustanowienia prawa użytkowania, jeśli dobro stanowiące przedmiot czynności prawnej przekracza wysokość kosztów określoną dla poszczególnych regionów, a czas trwania umowy przekracza dziewięć lat, wymagane jest zezwolenie Kongregacji do spraw Instytutów Życia

Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

Wniosek, przekazany przez przełożonego generalnego za zgodą jego Rady, powinien przedstawiać przyczyny prośby i w załączeniu zawierać projekt umowy.

79. Waloryzacja majątku nieruchomości

Zachowując normy kanoniczne w zakresie zezwoleń (por. kan. 638, §§ 3 i 4), instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego powinny przeprowadzić pogłębioną refl eksję na temat sposobów waloryzacji majątku nieruchomości. Sposoby takie powinny być zgodne z naturą dobra kościelnego, zwłaszcza gdy pozostaje ono całkowicie lub częściowo nieużywane, tak by uniknąć potencjalnych kosztów nie do udźwignięcia.

80. Alienacja nieruchomości

Alienacji nieruchomości należy dokonywać w spójności z *planem charyzmatycznym* instytutu (por. § 58). Prawo własne określi procedurę dla

ważnego podejmowania aktów sprzedaży, zamiany i darowizny dóbr nieruchomości zgodnie z prawodawstwem kanonicznym i cywilnym. Powinno się preferować postępowanie się procedurami, które, tam gdzie to możliwe, dają pierwszeństwo większej liczbie ofert.

Zaleca się, by w pierwszej kolejności, zwłaszcza tam gdzie pozwalają na to warunki instytutu, ocenić możliwość cesji innym instytucjom kościelnym, unikając w każdym przypadku alienacji wpływających na dobro wspólne Kościoła.

Przed rozpoczęciem negocjacji powinno się wymagać, z niezależnego i kompetentnego źródła, uprzedniego poznania wartości rynkowej dobra nieruchomego będącego przedmiotem aktu oraz uważnie zweryfikować pełną i swobodną dostępność dobra, obecność uprzywilejowań, istnienie dokumentacji potwierdzającej tytuł jego nabycia, zgodność dobra z obowiązującymi dyspozycjami urbanistycznymi. Powinno się rozważyć skutki podatkowe.

W selekcji i wyborze kontrahenta powinno się rozważyć jego reputację, a w przypadku płatności w ratach pozyskać odpowiednie gwarancje, najlepiej ze źródła bankowego lub ubezpieczeniowego.

W przyznawaniu obowiązków lub mandatów do sprzedaży, realizowanych w formie pisemnej, powinno się zwrócić szczególną uwagę na wszystkie klauzule, nie pomijając, w szczególności, sprecyzowania każdego warunku, któremu ma podlegać operacja, jak również wysokości prowizji, która zo-

stanie przyznana pośrednikowi. Tam gdzie to możliwe, powinno się unikać przyznawania pełnomocnictw na wyłączność.

Powinno się odrzucać propozycje, które ze względu na charakterystykę oferującego, przewidywane formy realizacji operacji czy zakładane środki płatności nie wydawałyby się spójne z wartościami właściwymi instytutom.

Zgodnie z kan. 1298, jeśli nie chodzi o rzecz o bardzo małej wartości, nie wolno sprzedawać lub wdzierżawiać dóbr kościelnych ich zarządcom albo krewnym lub powinowatym zarządców, aż do czwartego stopnia, bez specjalnego pisemnego zezwolenia kompetentnego przełożonego.

81. Zezwolenie Stolicy Apostolskiej na sprzedaż lub darowiznę nieruchomości

Jeśli wartość dobra przekracza wysokość kosztów określoną dla poszczególnych regionów, zgodnie z kan. 638, § 3, konieczne jest ubieganie się o zgodę Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

Wszystkie alienacje przekraczające określoną największą sumę, zgodnie z kan. 638, § 3, do ważności (*ad validitatem*) potrzebują zgody Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, niezależnie od faktu, czy dobra były przypisane do majątku stałego, czy nie.

Prośba o zezwolenie powinna zostać przedstawiona przez przełożonego generalnego za zgodą jego Rady; powinna wyrażać słuszną przyczynę

(por. kan. 1293, § 1); określać formy, w jakich zostanie zainwestowany zysk (por. kan. 1294, § 2); zawierać dokumentację rzeczoznawcy, możliwie uwierzytelnioną (por. kan. 1293, § 1, 2°). W przypadku instytutów na prawie papieskim powinna zawierać opinię ordynariusza miejsca, w którym jest usytuowana nieruchomość; w przypadku instytutów na prawie diecezjalnym i klasztorów niezależnych (*sui iuris*) – zgodę ordynariusza miejsca, w którym nieruchomość jest usytuowana (por. kan. 615).

Jeśli przedmiotem alienacji są rzeczy podzielne, dla ważności zezwolenia, w prośbie powinno się wyszczególnić części ewentualnie już wcześniej alienowane (por. kan. 1292, § 3).

Zezwolenie jest konieczne również przy sprzedaży większej ilości rzeczy, których łączna wartość przekracza największą sumę (por. kan. 1292, § 2).

Normy te stosuje się do sprzedaży nieruchomości, umów zamiany dóbr, darowizn, nawet jeśli są zawarte z innymi publicznymi osobami prawnymi, zawsze gdy ich wartość przekracza najwyższą sumę.

Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego nie zezwala na sprzedaż mającą na celu zaradzenie nagłym potrzebom finansowym bez uprzedniej oceny przyczyn powodujących taką konieczność.

Gdy alienacje są niezbędne dla spłacenia długów, które instytut zaciągnął w prowadzeniu swoich dzieł apostolskich, niezbędne jest, by w dokumentacji

został przedstawiony plan uzdrowienia ekonomiczno-finansowego.

98

Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, zgodnie z kan. 1293, § 2, może wymagać podjęcia innych środków ostrożności dla uniknięcia szkody Kościoła.

W przypadku alienacji nieruchomości usytuowanych w Rzymie, przed wydaniem zezwolenia, Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego przekazuje wniosek do Sekretariatu Stanu i Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej w celu zweryfikowania ich ewentualnego zainteresowania owymi nieruchomościami.

W przypadku zezwolenia na alienację dóbr usytuowanych na Malcie stosuje się normy określone przez *Statutum* z 6 lipca 1988 roku.

W przypadku nieruchomości usytuowanych na Środkowym Wschodzie kompetentna jest Kongregacja do spraw Kościołów Wschodnich.

82. Zezwolenia Stolicy Apostolskiej odnośnie do rzeczy drogocennych z racji artystycznych lub historycznych i darów wotywnych

Odnośnie do alienacji rzeczy drogocennych z racji artystycznych lub historycznych wymagane jest zezwolenie, nawet jeśli suma transakcji nie przekracza określonej wysokości. Tam gdzie takie

dobra byłyby poddawane weryfikacji, powinno się stosować do przepisów prawa cywilnego w tej dziedzinie.

Tej samej regulacji poddane są alienacje dóbr ofiarowanych Kościołowi. Absolutnie niedozwolona jest sprzedaż relikwii (por. kan. 1190, § 1).

99

Rzeczy święte, jeśli są własnością kościelnej osoby prawnej publicznej, mogą być nabyte tylko przez inną kościelną osobę prawną publiczną (por. kan. 1269).

83. Alienacje bez wymaganego zezwolenia

Zgodnie z kan. 1296, gdyby dobra kościelne zostały alienowane bez zachowania formalności przepisanych prawem kościelnym, a alienacja byłaby ważna w świetle prawa cywilnego, do kompetentnej władzy kościelnej należy decyzja, czy należy wszcząć odpowiednie działania dla odzyskania praw Kościoła.

Zgodnie z kan. 1377, sprawiedliwą karą karany jest ten, kto alienuje dobra kościelne bez przepisanej przez prawo zezwolenia.

84. Inwestycje finansowe

W wykorzystaniu i zarządzaniu zasobami finansowymi nie bezpośrednio niezbędnymi dla działalności instytutu (tzw. *inwestycje finansowe*) powinno się mieć świadomość technicznej złożoności procedur rynku i przestrzegać właściwych kryteriów ostrożności w selekcji i wyborze oferowanych produktów finansowych. Powinno się

zweryfikować zgodność postępowania z prawem i etyczność inwestycji, ze szczególnym zwróceniem uwagi na cele instytucjonalne instytutu i potrzeby ubezpieczeniowe jego członków.

W kwestii złożoności technicznej odnośnych decyzji obowiązują zaproponowane wcześniej wskazania w zakresie wyborów ekonomicznych i wyłaniania specjalistów.

100

85. Dzieła (por. § 34)

Zaleca się podjęcie oceny, czy niektóre z dzieł o ważnym wymiarze powinny być wyodrębnione z instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołowskiego, zawsze z zachowaniem przepisów prawa powszechnego i własnego. Rozwiązania powinny być wybierane na podstawie specyficznych okoliczności, zapewniać dziełu wierność wobec charyzmatu instytutu i zgodność z porządkiem obowiązującym w stosunkach między państwem a Kościołem.

Szczególna uwaga powinna dotyczyć tych dzieł, które, mimo iż są znaczące w wymiarze ewangelicznym, to jednak, z powodu zmian kontekstu i ogólnych warunków, charakteryzują się brakiem równowagi ekonomiczno-strukturalnej. Instytuty powinny zastosować rozwiązania, które nie dopuszczają do tego, by negatywne procesy ekonomiczne zaszkodziły celowi odpowiadającemu misji Kościoła (por. kan. 114, § 1).

Istnieją również inne dzieła, w których zauważa się brak równowagi ekonomicznej. Odnośny instytut powinien z realizmem ocenić poziom ich kompatybilności z dostępnymi zasobami lub z tymi, które na nie przeznacza, podejmując z pilnością niezbędne decyzje.

W obliczu trudności ekonomicznych lub związanych z zarządzaniem stosowne jest zweryfikowanie możliwości nawiązania form współpracy z innymi instytutami lub przekształcenia samego dzieła w sposób umożliwiający jego kontynuację, chociaż w innej postaci, jako dzieło Kościoła.

101

Roztropność podpowiada, by podejmować decyzje bez odwlekania, tak aby unikać utrwalania negatywnych procesów ekonomicznych lub wręcz nieuniknionej konieczności przystąpienia do zamknięcia dzieła.

W przypadku, gdy zarządzanie stałoby się nazbyt złożone lub kosztowne, należy dawać pierwszeństwo układom, które pozwolą utrzymać własność dóbr i kontrolę nad dziełem instytutowi, jakkolwiek powierzając jego zarządzanie operacyjne osobom trzecim, zgodnie ze sposobami odpowiednio umożliwiającymi respektowanie charyzmatu i kontynuowanie misji instytutu.

86. Zezwolenia Stolicy Apostolskiej na likwidację dzieł

W przypadku konieczności alienacji dzieł, gdy ich wartość przekroczy sumę określoną dla każdego regionu, niezbędne jest uzyskanie zezwolenia ze strony Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

Odnośnie do dokumentacji obowiązują te same zasady, które zostały przewidziane dla alienacji nieruchomości (por. § 81).

W przypadku konieczności likwidacji lub reorganizacji dzieł sanitarnych lub społeczno-sanitarnych obecnych na terytorium Włoch, Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego przekazuje prośbę do Papieskiej Komisji do spraw Działalności Sektora Sanitarnego Kościelnych Osób Prawnych, od której otrzyma ewentualną zgodę.

102

87. Zaciąganie kredytu

Prawo własne powinno określać zasady zaciągania pożyczek, długów, hipotek lub zastawów.

Kompetentni przełożeni, zgodnie z kan. 639, § 5, powinni się wstrzymać od zezwalania na zaciąganie długów, jeśli nie jest pewne, że należne procenty można spłacić ze zwyczajnych dochodów, a sumę podstawową można zwrócić w niezbyt długim czasie z uzyskanej zgodnie z prawem amortyzacji.

Właściwe respektowanie tego przepisu, w szczególności wobec znaczących dzieł włączonych w niejednolite zakresy prawne, zależy także od

przyjęcia i wdrożenia odpowiednich struktur organizacyjnych, skutecznych procedur i narzędzi zestawień księgowych, precyzyjnych sposobów sprawozdawczości z zarządzania, odpowiednich organów i narzędzi kontroli.

Zadaniem przełożonego wraz z jego Radą będzie ocena, czy propozycja zaciągnięcia kredytu, przedłożona do jego zatwierdzenia, jest odpowiednio przygotowana i dostępne są wszystkie elementy niezbędne do podjęcia świadomej decyzji. Będzie on musiał rozważyć racjonalność prognoz, na których będą się opierały perspektywy przychodów służących pokryciu tego długu, również w odniesieniu do sumy ewentualnego wcześniejszego długu.

Gdy niezbędne jest zabezpieczenie wiarytelności wobec udzielania funduszy, należy z uwagą ocenić jej zgodność oraz rozważyć techniczne możliwości jej wydania i możliwe implikacje. Proces oceny będzie musiał być szczególnie rygorystyczny, gdy

103

będzie wymagane zabezpieczenie na rachunek podmiotu prawnie odrębnego, aczkolwiek powiązanego lub zależnego.

Przełożony ze swoją Radą powinien wymagać okresowego badania całościowej sytuacji finansowej, z uwzględnieniem jej efektywnej stałości i, jeżeli jej suma, układ, przewidywalny rozwój wykażą sytuację krytyczną, powinien dokonać oceny i natychmiast podjąć odpowiednie kroki.

Należy rozpatrzyć, gdy zaistnieje, ewentualne ryzyko związane z możliwymi wahaniami walutowymi.

Zgodnie z kan. 639, § 1, osoba prawna, która zaciągnęła długi i zobowiązania, nawet za zezwoleniem przełożonych, powinna za nie odpowiadać sama. Jeśli członek instytutu za zezwoleniem przełożonego zaciągnął długi i zobowiązania w stosunku do swoich dóbr, sam jest odpowiedzialny, jeśli natomiast załatwił sprawę instytutu na polecenie przełożonego, musi za to odpowiadać instytut (por. kan. 639, § 2). Jeśli zakonnik zaciąga długi bez żadnego zezwolenia przełożonych, on sam, a nie osoba prawna, będzie za nie odpowiadać (por. kan. 639, § 3).

88. Zezwolenia Stolicy Apostolskiej na finansowanie

Gdy kwota operacji finansowej przekracza najwyższą sumę określoną dla poszczególnych regionów, dla ważności aktu, konieczne jest zezwolenie Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekwentnego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

Przełożony generalny powinien przekazać wniosek do Kongregacji po otrzymaniu zgody swojej

104

Rady, wskazując przyczyny, przedstawiając całościowy stan zadłużenia instytutu i plan spłaty.

Jeśli finansowanie byłoby związane z sytuacją kryzysową dzieł, Kongregacja do spraw Instytutów

Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego nie udziela zezwolenia bez uprzedniego zbadania przyczyn powodujących trudności ekonomiczne.

W przypadku znacznych sum i braku audytu Dykasteria może nie przyznawać zezwoleń na procedury finansowania.

89. Jednostki cywilne powiązane

Specyfika stosunków między państwem a Kościołem w poszczególnych krajach i konkretne wybory dotyczące organizacji każdego instytutu pociągają za sobą częste występowanie *jednostek cywilnych powiązanych z prawną osobą kanoniczną*.

Prawo własne powinno określać sposoby ustanawiania jednostek cywilnych powiązanych z instytutem oraz przenoszenia na nie dóbr.

Jakkolwiek chodzi o podmioty prawnie odrębne, powiązanie takich jednostek z instytutami wymaga szczególnej uwagi w ich ustanawianiu i zarządzaniu. Działalność takich jednostek może bowiem narażać dobrą sławę instytutu i, jeśli przewidują to stosowne przepisy prawa cywilnego, doprowadzać do odpowiedzialności instytutu za długi instytucji powiązanej.

Trzeba, by – przy zachowaniu norm kanonicznych – zarząd jednostek cywilnych powiązanych był pełniony w zgodności z charyzmatem instytutów

życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. W tym celu istnieją liczne możliwości do zastosowania, na przykład: przewidywanie w statutach jednostek cywilnych powiązanych celami analogicznymi do tych przyjętych przez instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego; przyznawanie organom zarządzającym instytutami i stowarzyszeniami władzy mianowania odpowiedzialnych i zatwierdzania nadzwyczajnych aktów administracyjnych jednostek cywilnych powiązanych; przewidywanie obowiązków składania sprawozdań instytutom ze strony osób odpowiedzialnych jednostek cywilnych powiązanych; włączenie do statutow takich jednostek klauzuli nakazującej, w przypadku rozwiązania, przeniesienia pozostałego majątku na instytut życia konsekrowanego lub stowarzyszenie życia apostołskiego, na inną jednostkę cywilną powiązaną lub inny instytut albo stowarzyszenie o podobnej charakterystyce. W żadnym wypadku zwrócenie się do jednostek cywilnych, w jakiegokolwiek formie realizowane, nie może być stosowane dla uniknięcia kontroli kanonicznych.

90. Zezwolenie Stolicy Apostolskiej na przeniesienie dóbr na jednostki cywilne

Gdy wartość dobra do przeniesienia na jednostkę cywilną, nawet jeśli jest powiązana z instytutem, przekracza najwyższą sumę określoną dla każdego regionu, wymagane jest zezwolenie Kongregacji do

spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Odnośnie do doku-

106

mentacji powinno się przestrzegać tego, co zostało powiedziane w kwestii nieruchomości w § 81 oraz dzieł w § 86 niniejszego dokumentu.

91. Obowiązek sprawozdawczości (por. §§ 41-43)

Generalny obowiązek sprawozdawczości, przewidziany przez normy kanoniczne (por. kan. 636, § 2), sprzyja uporządkowanemu zarządzaniu i zapewnia stabilność instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego.

Każda informacja w materii sprawozdawczości i bilansów powinna respektować zasadę *proporcjonalności*. Dlatego rozważa się, przede wszystkim, kwestię odbiorcy, z jego szczególną naturą, wymiarami, specyficzną działalnością, środowiskiem historycznym i społecznym, w którym działa.

Obowiązek zdawania sprawy koniecznie wymaga prowadzenia *zapisów w księgach handlowych* dostosowanych do wymiarów i charakterystyki organizacyjnej poszczególnych instytutów, które w każdym przypadku pozwolą na identyfikację z pomocą systemów informacyjnych, danych majątkowych, ekonomicznych i finansowych związanych ze wspólnotami i dziełami. W tej perspektywie *bilans działalności* stanowi właściwe

narzędzie dla rozwijania świadomych wyborów, pozwalających na zwiększenie przejrzystości w zarządzaniu i, jednocześnie, wiarygodności instytutu we własnym kontekście odniesienia.

W przypadku instytutów obecnych w wielu krajach wskazane jest przyjęcie rozwiązań księgowych

107

pozwalających na zestawianie i, w razie potrzeby, łączenie danych.

Każde dzieło wymaga oddzielnej księgowości, a w przypadku dzieł o znacznych rozmiarach zdecydowanie wskazane jest poddawanie bilansów *audytowi księgowemu*. W przypadku dzieł o szczególnym znaczeniu społecznym sporządzanie *bilansu społecznego* może się przyczynić do większej świadomości wyników własnej działalności oraz do przejrzystości w stosunkach instytucjonalnych i zbieraniu funduszy.

W odniesieniu do dzieł okazuje się stosowne, również w celu skutecznego użytkowania dostępnych zasobów, zastosowanie odpowiednich narzędzi do zdefiniowania celów średnio- i długoterminowych (tzw. *planowanie strategiczne*); programowania ekonomiczno-finansowego (tzw. *budżet*) oraz bieżącej weryfikacji (*in itinere*) osiągnięcia przewidzianych celów (tzw. *kontrola zarządzania*), z wyodrębnianiem kompetentnych podmiotów i procedur wdrożeniowych proporcjonalnych do rozmiarów i specyfiki działalności.

92. Zastosowanie przepisów prawa cywilnego

W każdym przypadku konieczne jest respektowanie przepisów prawa cywilnego. Szczególna uwaga powinna dotyczyć traktowania pracowników i pracownic, w odniesieniu do których powinno się dokładnie przestrzegać przepisów dotyczących pracy i życia społecznego, zgodnie z zasadami społecznej nauki Kościoła. Pracownikom powinno się wypłacać

sprawiedliwe i słusne wynagrodzenie, tak aby mogli odpowiednio zaspokajać potrzeby własne i swojej rodziny (por. kan. 1286).

Powinno się ponadto zwrócić uwagę na ochronę wierzycieli, na obciążenia podatkowe i ubezpieczeń społecznych oraz zapobieganie przestępstwom.

93. Archiwum (por. § 44)

Zgodnie z kann. 1283 i 1284, w każdym instytucie powinno się znajdować archiwum ekonomiczno-administracyjne dla skutecznej organizacji administracyjnej i księgowej. Powinno się dokładnie dbać o sporządzenie i stałe weryfikowanie inwentarza powierzonych dóbr, jak również o uważne katalogowanie i przechowywanie pism księgowych oraz umów ubezpieczających.

Relacje w Kościele

94. Relacje z Kościołem lokalnym (por. §§ 28-30)

Wyżsi przełożeni powinni angażować Kościół lokalny w projekty instytutu, jak również w posługi zarządzania. W ten sposób, przed zamknięciem wspólnoty lub dzieła, dla którego wymagana jest uprzednia konsultacja z biskupem diecezjalnym (por. kann. 612 i 678, § 3), powinno się ocenić możliwość konkretnych rozwiązań alternatywnych.

Instytuty na prawie papieskim, przed przekazaniem do Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego prosby o zezwolenie na alienację nieruchomości

i likwidację dzieł, powinny poprosić o pisemną opinię ordynariusza miejsca, w którym mieści się nieruchomość.

Zgodnie z kan. 638, § 4, instytuty na prawie diecezjalnym i klasztory niezależne (*sui iuris*) (por. kan. 615) w takich samych sprawach poproszą o pisemną zgodę ordynariusza miejsca.

Klasztory niezależne (*sui iuris*), o których mowa w kan. 615, raz na rok złożą sprawozdanie ze swojej administracji ordynariuszowi miejsca. Ordynariuszowi temu przysługuje prawo wglądu w sprawy gospodarcze domu zakonnego na prawie diecezjalnym (por. kan. 637).

Liczne kobiety konsekrowane poświęcają się, także na pełen etat, duszpasterstwu diecezjalnemu lub pracy w przynależących mu urzędach i obowiązkach. Ta *ministerialność kobiet* cechuje się osobistym doświadczeniem i kompetencją oraz uznanym profesjonalizmem. Do wyższych przełożonych, analogicznie do tego, co nakazuje kan. 681, § 2, należy postępowanie w tym zakresie poprzez umowy z właściwymi Kościołami lokalnymi i dokładne określanie zakresu posługi osoby konsekrowanej oraz aspektów ekonomicznych.

95. Współpraca między instytutami (por. §§ 31-33)

W celu zapewnienia współpracy między instytutami powinno się organizować okresowe zebrania ekonomów generalnych, zwłaszcza gdy istnieje

powinowactwo charyzmatów i dzieł. Powinno się popierać wspólne doświadczenia formacji i studiów

110

z profesorami i ekspertami z zakresów dotyczących operatywności instytutów, a także realizować różne formy współpracy w celu organizacji i zarządzania niezbędnymi usługami administracyjnymi i księgowymi. Powinno się rozwijać konkretne formy odpowiedzialnej solidarności również poprzez ustanowienie funduszy na rzecz instytutów znajdujących się w trudniejszych warunkach.

Konferencje wyższych przełożonych, poza wspieraniem współpracy i dialogu, powinny pomagać w rozumieniu aktualnych zmian społeczno-politycznych i prawnych, aby umożliwiać podejmowanie przez poszczególne instytuty skuteczniejszych decyzji. Tam gdzie to możliwe, powinno się przewidywać komisje złożone z mężczyzn i kobiet konsekrowanych oraz świeckich specjalistów w zakresie ekonomii, do których instytuty mogłyby się zwracać w celu skonfrontowania wzajemnych doświadczeń, a także – zwłaszcza przy skromnych rozmiarach i zasobach – poprosić o radę, wsparcie, „dobre praktyki” i towarzyszenie.

96. Relacje z Kongregacją do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego

Proponowane sposoby rozwijania umiejętności, spotkania w Dykasterii, wraz z *Okresowymi sprawozdaniami dotyczącymi stanu i życia instytutów*

życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego (por. kan. 592, § 1), stanowią skuteczne środki dla wdrażania konieczności wzajemnego poznania,

111

wypływającej z niezbędnej komunii instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego ze Stolicą Apostolską.

W *sprawozdaniu okresowym* powinno się zwrócić szczególną uwagę na informacje wymagane przez tę Kongregację¹²³, z uwzględnieniem kondycji ekonomicznej instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego oraz jej przewidywanych zmian, tak by można było dysponować odpowiednią bazą wiedzy również w perspektywie dialogu dyplomatycznego z państwami.

Pożądanym jest także dojrzałe rozważenie dziedziny zezwoleń (por. kan. 638, § 3), zwłaszcza w przypadku alienacji lub innych czynności, które mogą spowodować uszczerbek na stanie majątkowym instytutu, a w szczególności, gdy akty dotyczą potrzeb ubezpieczeniowych i utrzymania członków instytutu lub gdy wpisują się one w strategiczną decyzję w zakresie utrzymania, likwidacji dzieł lub w procedurę konkursową na zarządzanie stosunkami z wierzycielami.

Prośba o zezwolenie powinna stać się okazją do szczerego dialogu, który, bez szkody dla legalnej autonomii instytutów, będzie chronił poszanowanie

kościelnej natury dóbr i dynamiki wspólnotowej właściwej Kościołowi.

123 Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Wskazania do redagowania sprawozdania dotyczącego stanu i życia instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego* (por. kpk kan. 592, §1), Dokument dołączony do: Prot. n. SpR 640/2008.

W obliczu istotnych problemów ekonomicznych Dykasteria ta może interweniować bezpośrednio w życie instytutów i stowarzyszeń poprzez wizytatorów apostołskich i komisarzy papieskich. Okazje te powinny być przyjęte jako oznaka troski Stolicy Apostolskiej, której zostało powierzone zadanie opieki, promocji i czuwania nad instytutami.

97. Formacja w wymiarze ekonomicznym (por. §§ 18-19)

Specjalnym zadaniem przełożonych jest wdrażanie lub intensyfikowanie projektów formacyjnych w *wymiarze ekonomicznym*, zarówno w szerokiej perspektywie z uwzględnieniem społecznej nauki Kościoła, jak i ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ekonomiczno-administracyjnej.

Wyjątkowe znaczenie, w zakresie formacji w wymiarze ekonomicznym, mają preliminarze budżetowe. Nie muszą one być rozumiane wyłącznie w ich nieodłącznych aspektach technicznych, lecz także jako środki do wzrastania w komunii, współodpowiedzialności i zdolności planowania życia i rozwoju dzieł, w spójności z misją oraz generalnym i/lub prowincjalnym *planem charyzmatycznym*.

W poszanowaniu należytej autonomii instytutów – zwłaszcza wobec sytuacji złożoności zarządzania – należy kontynuować odpowiednie rodzaje formacji ciągłej, w łączności z uczelniami katolickimi lub innymi specjalistycznymi instytucjami, które łączyłyby kompetencje techniczne ze świadomością specyfiki życia konsekrowanego.

Uważnej troski wymaga *formacja ekonomów* i innych członków instytutu pełniących odpowiedzialne funkcje w dziedzinie ekonomicznej.

Przełożeni powinni pozyskać elementy niezbędne dla oceny zagadnień poddawanych ich uwadze.

Nie powinno się zaniedbywać *formacji świeckich* wezwanych do współpracy z instytutami, w celu zagwarantowania, by ich wkład był zgodny z charyzmatem i oddany na pełną służbę misji. Obok propozycji mających na celu ochronę i doskonalenie niezbędnej kompetencji specjalistycznej, powinna także istnieć możliwość, by świeccy, zaangażowani w dzieła instytutu, mieli dostęp do formacji globalnej, ukierunkowanej, organicznej i ciągłej.

Zakończenie

98. Osoby konsekrowane są wezwane do bycia *dobrymi szafarzami różnorodnej łaski Bożej* (1 P 4, 10), szafarzami *wiernymi i roztropnymi* (Łk 12, 42), z obowiązkiem starannej troski o to, co zostało im powierzone.

„Boże talenty są adresowane do każdego z nas, «do każdego według jego zdolności» (Mt 25, 15). Uznajemy przede wszystkim, że mamy talenty, że jesteśmy «utalentowani» w oczach Boga. Dlatego nikt nie może uważać siebie za bezużytecznego, nikt nie może uznać siebie za tak ubogiego, aby nie mógł dać czegoś innym. Jesteśmy wybrani i pobłogosławieni przez Boga, który pragnie napełnić nas swoimi darami, znacznie bardziej niż ojciec i matka pragną obdarować swoje dzieci. A Bóg, sprzed którego oczu żadne dziecko nie może zostać odrzucone, powierza każdemu pewną misję”¹²⁴.

124 Franciszek, Homilia z okazji i Światowego Dnia Ubogich, Rzym (19 listopada 2017), https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2017/documents/papa-francesco_20171119_omelia-giornata-mondiale-poveri.html [dostęp: 20 października 2018].

Zakończenie

Prymat przynależy darowi wezwania do bycia „żywą pamiątką życia i działania Jezusa jako Wcielonego Słowa w Jego odniesieniu do Ojca i do braci”¹²⁵.

Świat zawsze bardziej potrzebuje osób, które z łaski Bożej czynią całkowity dar z siebie, mężczyzn i kobiet, „którzy zdolni są przyjąć niepewność ubóstwa, są prości i pokorni, miłujący pokój, a nie idący na kompromis, zdecydowani na całkowite wyrzeczenie, wolni a zarazem posłuszni, gorliwi i wytrwali, łagodni i mężni w trwałości swej wiary”¹²⁶.

Osoby konsekrowane, podejmując ewangeliczną radę ubóstwa, stanowią żywą pamiątkę Chrystusa ubogiego dla ubogich. Świadcząc swoim życiem, że odnaleźli drogocenną perłę (Mt 13, 45-46), wybierają współdzielenie losu ubogich, ponieważ ubóstwo ewangeliczne jest „przede wszystkim wartością, samą w sobie, jako że przez naśladowanie Chrystusa ubogiego odwołuje się do pierwszego Błogosławieństwa”¹²⁷.

99. Ubodzy skłaniają nas do konkretnych wyborów, do podjęcia, również w zewnętrznych znakach, życia

¹²⁵ Jan Paweł ii, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 22.

¹²⁶ Paweł vi, Adhortacja apostolska *Evangelica testifi catio* (29 czerwca 1971), 31, <http://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/pawel-vi/pawel-vi-adhortacje/adhortacja-apostolska-angelica-testificatio-wskazania-na-temat-odnowy-zycia-zakonnego-wedlug-nauki-soboru-watykanskiego-ii-20431/> [dostęp: 20 października 2018].

127 Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostołska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 90.

116

Zakończenie

konsekwentnie prostego i wstrzemięźliwego. Wraz z wezwaniem do podążania za Chrystusem ubogim, należy poszukiwać nowych form dla wyrażania radości Ewangelii, poprzez wyraźniejsze świadectwo ubóstwa tak osobistego, jak wspólnotowego.

Po dzień dzisiejszy Pan rozmnaża dla nas pięć chlebów i dwie ryby (J 6, 9), zaczynając od darów, które wielu braci składa w nasze ręce, aby nasycić tych, którzy są w potrzebie. Życie Opatrznością oznacza umiejętność przyjmowania tego, co Bóg posyła dla naszego życia, i otwierania dłoni, aby oddawać to ubogim.

Dobra i dzieła są nam powierzane jako dar troszczącego się Boga dla wypełnienia misji. Prawidłowe zarządzanie nimi, co do którego zostały zaproponowane pewne wskazania, pozwala żyć ewangeliczną radą ubóstwa i być wiernymi charyzmatom danym Założycielom i Założycielkom w służbie misji Kościoła.

W swoim nauczaniu Papież Franciszek często kładzie nacisk na to, że powinno się mniej mówić o ubóstwie, a więcej o ubogich. Ubodzy stanowią zatem zasadę obejmującą wszystkich i każdego, kto wyznacza drogi misji. W owym wychyleniu ku Królestwu Kościół realizuje siebie i w nim staje się płodne życie konsekrowane.

„Nie zapominajmy, że dla uczniów Chrystusa ubóstwo jest przede wszystkim *powołaniem do naśladowania Jezusa ubogiego*. Jest podążaniem za Nim

i z Nim, drogą, która prowadzi do szczęśliwości Królestwa niebieskiego (por. Mt 5, 3; Łk 6, 20). Ubóstwo oznacza serce pokorne, które potrafi zaakceptować siebie

117

Zakończenie

jako ograniczone i grzeszne stworzenie, aby pokonać pokusę własnej wszechmocy, która zwodzi nas fałszywą obietnicą nieśmiertelności. To właśnie ubóstwo stwarza warunki do nieskrępowanego przyjęcia odpowiedzialności osobistych oraz społecznych, pomimo własnych ograniczeń, zawierając bliskości Boga i wsparciu Jego łaski. Tak rozumiane ubóstwo jest miarą, która pozwala ocenić poprawne wykorzystanie dóbr materialnych, a także umożliwia przeżywanie relacji i uczuć bez egoizmu oraz zaborczości”¹²⁸.

Zatwierdzony przez Ojca Świętego podczas audiencji w dniu 12 grudnia 2017 roku

Watykan, 6 stycznia 2018
Uroczystość Objawienia Pańskiego

João Braz Card. de Aviz *Prefekt*

Abp José Rodríguez Carballo, O. F. M. *Sekretarz*

Dobra doczesne i zarządzanie nimi w instytucie zakonnym

Robert Leżohupski OFMConv.

Wydanie polskie wskazań Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego „Ekonomia w służbie charyzmatu i misji” jest niewątpliwie odpowiedzią na potrzebę nieustannej formacji w kwestii zarządzania dobrami doczesnymi w instytucie zakonnym.

W jednej ze śródowych katechez papieża Franciszka (7.11.2018) padły znaczące słowa odnośnie do własności dóbr w świetle mądrości chrześcijańskiej, które można przywołać jako motto niniejszego postawia: „W nauce społecznej Kościoła mówimy o powszechnym przeznaczeniu dóbr. Wszelkie bogactwo, aby było dobre, musi posiadać wymiar społeczny. (...) Posiadanie jakiegoś dobra czyni jego posiadacza zarządcą Opatrzności. Nikt nie jest absolutnym panem dóbr, jest jedynie rządcą dóbr. Posiadanie jest odpowiedzialnością, jaką mamy, a wszelkie dobro wykradzione z logiki Bożej Opatrzności jest zdradzone w swym najgłębszym znaczeniu. (...) kochaj swoimi dobrami, wykorzystaj swoje środki, by kochać, tak jak potrafisz. Wówczas twoje życie staje się

dobrze, a posiadanie staje się prawdziwym darem. Ponieważ życie to nie czas na posiadanie, ale na miłość”.

Bóg w swojej Opatrzności powierza nam dobra, abyśmy odpowiedzialnie, roztropnie i przejrzysto zarządzali nimi na każdym poziomie zgodnie z kryteriami ubóstwa, solidarności i miłości. Przypomnijmy pokrótce obraz normatywny zarządzania dobrami doczesnymi w systemie prawa kanonicznego, który można, bazując na Kodeksie Prawa Kanonicznego, streścić w następującym schemacie:

- zasady ogólne (kan. 634);
- dobra instytutu zakonnego (kan. 635);
- ekonom i sprawozdania (kan. 636-637);
- akty zwyczajnego i nadzwyczajnego zarządzania (kan. 638);
- długi, zobowiązania i odpowiedzialność (kan. 639); – świadectwo miłości i ubóstwa (kan. 640).

Oczywiście tłem prawnym rozważań jest tu księga v Kodeksu (*Dobra doczesne Kościoła*, kan. 1254-1309), z podkreśleniem zawartych tam zasad przejrzystości, kolegalności, publicznej sprawozdawczości oraz pomocniczości. Prawa majątkowe Kościoła katolickiego (kan. 1254) są niezależne od władzy świeckiej.

Kan. 1254, § 1. *Kościół katolicki na podstawie prawa wrodzonego, niezależnie od władzy świeckiej, może dobra doczesne nabywać, posiadać, zarządzać i alienować, dla osiągnięcia właściwych sobie celów. Cele owej własności dóbr (kan. 1254, § 2; 1256) to:*

kult; utrzymanie duchowieństwa oraz innych pracowników kościelnych oraz dzieła apostolatu i miłości, zwłaszcza wobec biednych. Zgodnie z kan. 1256

120

prawo własności dóbr jest pod najwyższą władzą Biskupa Rzymskiego i należy do tej osoby prawnej, która nabyła je zgodnie z prawem.

1. Zasady ogólne (kan. 634)

Kan. 634, § 1. [prawo] Instytuty, prowincje i domy zakonne, jako osoby prawne, na mocy samego prawa, zdolne są do nabywania, posiadania i alienowania dóbr doczesnych, [ograniczenie] chyba że konstytucje tę zdolność wykluczają lub ograniczają.

§ 2. Powinny jednak unikać wszelkiego luksusu, nadmiernego zysku i gromadzenia dóbr.

2. Dobra instytutu zakonnego (kan. 635)

Kan. 635, § 1. Dobra doczesne instytutów zakonnych jako kościelne rządzą się przepisami księgi V Dobra doczesne Kościoła, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

§ 2. Każdy jednak instytut powinien ustanowić odpowiednie normy, dotyczące używania i zarządu dóbr, które by stały na straży właściwego instytutowi ubóstwa, strzegły go i wyrażały.

3. Zarządca oraz sprawozdania (kan. 636-637)

A. Ekonom

Kan. 636, § 1. *W każdym instytucie, a także prowincji kierowanej przez wyższego przełożonego, powinien być ekonom, różny od wyższego przełożonego,*

121

a ustanowiony zgodnie z własnym prawem. Ma on zarządzać dobrami pod kierownictwem odnośnego przełożonego. Również we wspólnotach lokalnych należy wedle możliwości ustanowić ekonoma, różnego od przełożonego miejscowego.

§ 2. *W czasie oraz w sposób określony we własnym prawie, ekonomowie i inni zarządcy mają obowiązek przedłożyć kompetentnej władzy sprawozdanie z wykonanego zarządu.*

B. Niepołączalność urzędów

Kan. 152. *Nie wolno nikomu nadawać dwóch lub więcej urzędów niepołączalnych, a więc takich, które równocześnie przez jednego nie mogą być wykonywane.*

C. Wypełnianie obowiązków ekonoma

Kan. 1284, § 1. *Wszyscy zarządcy mają wypełniać swoje zadanie ze starannością dobrego gospodarza.*

§ 2. *Powinni zatem:*

1. *czuwać, ażeby powierzone ich pieczy dobra nie przepadły lub nie doznały jakiejś szkody,*

zawierając w tym celu w razie potrzeby odpowiednie umowy ubezpieczające;

2. troszczyć się, żeby własność dóbr kościelnych była zabezpieczona środkami ważnymi według prawa państwowego;

3. przestrzegać przepisów zarówno prawa kanonicznego, jak i państwowego, albo wydanych przez fundatora, ofi arodawcę lub uprawnioną władzę, a zwłaszcza starać się, by Kościół nie poniósł szkody wskutek nieprzestrzegania ustaw państwowych;

122

4. pobierać skrupulatnie i we właściwym czasie dochody z dóbr i należności, pobrane zaś przechowywać bezpiecznie i używać ich zgodnie z wolą fundatora albo z normami prawnymi;

5. wypłacać w ustalonych terminach procenty, należne z tytułu pożyczki lub zastawu, czuwając nad odpowiednim zwrotem głównej sumy długu;

6. pieniądze pozostałe po pokryciu wydatków, które mogą być korzystnie ulokowane, ulokować za zgodą ordynariusza na korzyść osoby prawnej;

7. mieć należycie prowadzone księgi przychodów oraz rozchodów;

8. pod koniec każdego roku sporządzić sprawozdanie z zarządu;

9. dokumenty i dowody, na których opierają się prawa Kościoła lub instytucji do majątku, należycie porządkować i przechowywać w odpowiednim archiwum oraz strzec ich; autentyczne zaś ich odpisy, gdy się to da łatwo uczynić, złożyć w archiwum kurii.

§ 3. *Usilnie zaleca się, ażeby zarządcy co roku sporządzali zestawienia przewidywanych przychodów i wydatków. Natomiast prawo partykularne może je nakazać i określić dokładniej sposoby, jak mają być sporządzane.*

D. Obowiązek sprawozdań

Kan. 636, § 2. *W czasie oraz w sposób określony we własnym prawie, ekonomowie i inni zarządcy mają obowiązek przedłożyć kompetentnej władzy sprawozdanie z wykonanego zarządu.*

123

4. Akty zwyczajnego i nadzwyczajnego zarządzania (kan. 638)

A. Zwyczajne zarządzanie

Kan. 638, § 2. *Wydatki i akty prawne związane z wykonywaniem zwyczajnego zarządzania, oprócz przełożonych, ważnie podejmują, w ramach powierzonej im funkcji, także urzędnicy, których własne prawo do tego celu wyznacza.*

B. Nadzwyczajne zarządzanie

Kan. 638, § 1. *Własne prawo w ramach prawa powszechnego winno określić akty, które przekraczają cel i sposób zwyczajnego zarządzania oraz sprecyzować warunki konieczne do ważnego podjęcia nadzwyczajnego aktu administracyjnego.*

Czym przykładowo mogłyby być owe akty nadzwyczajnego zarządzania? Dekret Świętej

Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z dnia 21 lipca 1856 roku wymienia:

- przyjęcie lub zrzeczenie się: spadków, zapisów, darowizn (zawartych uroczyście) lub fundacji;
- kupno nieruchomości;
- sprzedaż, wymiana, kredyt hipoteczny, danie w zastaw, obciążenie innego rodzaju służebnościami lub wynajem powyżej trzech lat nieruchomości kościelnych;
- sprzedaż, wymiana, zastaw lub jakiegokolwiek inne użycie niezgodne z przeznaczeniem dzieł sztuki, zbiorów dokumentów lub innego mienia o dużym znaczeniu;

124

- zaciąganie pożyczek na duże sumy pieniędzy, zawieranie transakcji i innych umów z dużymi obciążeniami [finansowymi];
- wzniesienie, zburzenie lub przebudowa i nadzwyczajne naprawy budynków kościelnych;
- założenie cmentarza;
- utworzenie lub zniesienie parafii i lub rzeczy należących do kościoła parafialnego lub instytutu;
- nałożenie daniny, wprowadzenie zbiórek lub przeznaczenie na inne cele tych, które kościół [już] posiada;
- udział w procesie czy to jako powód, czy to jako oskarżony.

C. Majątek i majątek stały

Jakakolwiek alienacja (transakcja, na skutek której majątek osoby prawnej może się znaleźć w gorszej sytuacji, kan. 1295) majątku stałego należy do nadzwyczajnych aktów zarządzania.

Majątek to wszystkie dobra ruchome i nieruchome, pasywa i aktywa osób prawnych. Majątek stały to wszystkie dobra wskazane jako takie przez kompetentną władzę kościelną podległe odpowiednim uregulowaniom prawa powszechnego i własnego; stanowiące minimum niezbędne dla ekonomicznego przetrwania danej osoby prawnej oraz realizacji jej celów oraz podlegające specjalnej ochronie prawnej przed alienacją. Majątek stały gwarantuje stałe wsparcie ekonomiczne danej osoby prawnej; jej przetrwanie, pozwala na realizację własnych celów.

125

Kan. 1285. Jedyne w ramach zwyczajnej administracji mogą zarządcy z dóbr ruchomych, nie należących do stałego majątku, dawać ofiary na cele pobożności lub chrześcijańskiej miłości.

Kan. 1291. Dla dokonania ważnej alienacji dóbr stanowiących stały prawnie nabyty majątek publicznej osoby prawnej, których wartość przekracza określoną w prawie sumę, wymagane jest zezwolenie kompetentnej władzy, zgodnie z przepisami prawa.

W skład majątku stałego wchodzić dobra z aktu fundacyjnego danej osoby prawnej; dobra zgodnie z wolą darczyńcy; wskazane jako takie przez organ

zarządzający oraz dobra ruchome darowane *ex voto* danej osobie prawnej.

Pojęcie majątku stałego przywołuje konieczność istnienia formalnego inwentarza, czyli identyfikacji owych dóbr pod szczególną ochroną prawną oraz określenia precyzyjnych warunków ewentualnej ich alienacji zgodnie z przepisami dotyczącymi aktów nadzwyczajnego zarządzania.

Zgodnie ze wskazaniem Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego „Każdy instytut życia konsekrowanego i stowarzyszenie życia apostolskiego, po dokonaniu starannej oceny całościowego obrazu oraz odnośnych dzieł, ma przygotować listę dóbr stanowiących majątek stały, z odniesieniem również do prawodawstwa cywilnego. Natomiast przełożony wyższy ze swoją radą powinien zatwierdzić je na mocy uchwały. Obligatoryjność wprowadzenia pojęcia majątku stałego powinna być potwierdzona

126

w konstytucjach albo przynajmniej w innym dokumencie będącym zapisem prawa własnego instytutu”.

Konieczna jest zgoda Stolicy Apostolskiej (kan. 1292, § 2) do alienacji majątku o wartości przekraczającej wskazany limit; odnośnie do niektórych przedmiotów otrzymanych *ex voto* oraz przedmiotów cennych ze względu na wartość artystyczną lub też znaczenie historyczne. Absolutny

zakaz sprzedaży (*nefas est*, kan.1190) obejmuje święte relikwie oraz obrazy otoczone kultem.

Podsumowując, do ważności alienacji w prawie zakonnym wymagane jest pisemne pozwolenie odpowiedniej władzy kościelnej, ewentualnie za zgodą rady (kan.1291); wykaz dóbr już wcześniej alienowanych (gdy rzecz alienowana jest podzielna; kan.1292, § 3); *nihil obstat* biskupa diecezjalnego (nawet dla instytutów na prawie papieskim). Do godziwości alienacji konieczna jest słuszna przyczyna: nagląca potrzeba, wyraźna korzyść, pobożność, miłość lub inna poważna racja pasterska (kan. 1293, § 1); wycena rzeczy alienowanej, dokonana na piśmie przez rzeczoznawców (kan.1293, § 1). Z reguły nie powinno się alienować rzeczy za sumę niższą od określonej w ocenie (kan.1294, § 1). Należy zachować inne środki ostrożności przepisane przez kompetentną władzę, aby uniknąć szkody Kościoła (kan.1293, § 2). Pieniądze uzyskane z alienacji należy bezpiecznie ulokować na korzyść Kościoła lub roztropnie je rozchodować, zgodnie z celami alienacji (kan. 1294, § 2). Należy pamiętać o konieczności respektowania praw darczyńców oraz wykorzystaniu otrzymanych środków finansowych

127

na cele Kościoła (kult, utrzymanie duszpasterzy, dzieła apostołatu i miłości).

5. Długi, zobowiązania, odpowiedzialność

(kan. 639)

A. Odpowiedzialność osoby prawnej

Kan. 639, § 1. *Jeśli osoba prawna zaciągnęła długi i zobowiązania, nawet za zezwoleniem przełożonych, sama powinna za nie odpowiadać.*

§ 2. *Jeśli zaciągnął je członek instytutu za zezwoleniem przełożonego w stosunku do swoich dóbr, sam jest odpowiedzialny, jeśli zaś na polecenie przełożonego załatwił sprawę instytutu, odpowiedzialny jest instytut.*

B. Odpowiedzialność osobista

Kan. 693, § 3. *Jeśli zaciągnął je [długi i zobowiązania] zakonnik bez zezwolenia przełożonych, powinien odpowiadać sam a nie osoba prawna.*

Kan. 1281, § 3. *Osoba prawna nie jest zobowiązana odpowiadać za czynności nieważnie podjęte przez zarządców, chyba tylko wtedy i o tyle, o ile odniosła z nich korzyść. Będzie zaś odpowiadała osoba prawna za czynności, niezgodnie z prawem, ale ważnie przez administratorów podjęte, z zachowaniem prawa do skargi lub rekursu przeciw zarządcom, którzy wyrządzili jej szkody.*

C. Akcje przeciw zarządcom

Kan. 1296. *W razie alienacji dóbr kościelnych, dokonanej wprowadzie bez zachowania formalności*

przepisanych prawem kościelnym, lecz ważnej w świetle prawa państwowego, do kompetentnej władzy kościelnej należy decyzja, po dokładnym rozważeniu wszystkiego, czy i jaką skargę, mianowicie osobową lub rzeczową, przez kogo i przeciw komu, należy wnieść dla odzyskania praw Kościoła.

Ktokolwiek dokonał nieważnej czynności prawnej, musi naprawić szkodę (kan. 128). Kto dokonał alienacji bez zgody, powinien być ukarany sprawiedliwą karą (kan. 1377).

Poważna szkoda wyrządzona Kościołowi wskutek nieudolnego zarządu jest niewątpliwie powodem do usunięcia zarządcy. Pamiętać przy tym należy także, iż: zgodnie z kan. 1289: *Chociaż do zarządzania nie są zobowiązani z tytułu urzędu kościelnego, zarządcy nie mogą samowolnie porzucać przyjętej funkcji. Gdyby z takiego samowolnego porzucenia wynikła szkoda dla Kościoła, obowiązani są do restytucji.*

Kan. 639, § 4. *Zawsze jednak można wnieść skargę przeciw temu, który odniósł jakąś korzyść z zawartego kontraktu.*

Ad legem ferendam można zaproponować umieszczenie zapisów w prawie własnym instytutu odpowiadających normatywie listu apostołskiego motu proprio „Come una madre amorevole” papieża Franciszka z 4 czerwca 2016 roku. Chodzi tu o wprowadzenie precyzyjnych procedur możliwości usunięcia z poważnej przyczyny oraz dla dobra Kościoła i instytutu zakonnego przełożonego wyższego, jeśli przez zaniedbanie z własnej winy dokończy

on lub zaniechał czynów, które wyrządziły poważne krzywdy innym, czy to fi zyczne, czy moralne, duchowe lub majątkowe. W powyższych sytuacjach *pro tempore* użytecznym była możliwość czasowej nominacji komisarza lub też stałego wizytatora, o jasno określonych kompetencjach.

D. Kwestia długów

Kan. 639, § 5. *Przełożeni zakonni nie powinni zezwalać na zaciąganie długów, jeśli nie jest pewne, że ze zwyczajnych dochodów można spłacić należne procenty, oraz w niezbyt długim czasie z uzyskanej zgodnie z prawem amortyzacji zwrócić sumę podstawową.*

Kan. 1284, § 2, 5°. [Wszyscy zarządcy powinni zatem] *wypłacać w ustalonych terminach procenty, należne z tytułu pożyczki lub zastawu, czuwając nad odpowiednim zwrotem głównej sumy długu.*

6. Świadectwo miłości i ubóstwa (kan. 640)

Kan. 640. *Uwzględniając miejscową sytuację, instytuty powinny starać się dawać niejako zbiorowe świadectwo miłości i ubóstwa oraz stosownie do możliwości przeznaczać część własnych dóbr na potrzeby Kościoła, jak również pomóc w utrzymaniu osób potrzebujących.*

Zbiorowe świadectwo miłości i ubóstwa jest najlepszym podsumowaniem tematu zarządzania

dobrami doczesnymi w instytucie zakonnym. Chodzi tu o po-

130

sługę miłości pełnej prostoty, która, jak pisze papież Franciszek w encyklice *Laudato si* w nr 222, „pozwała nam się zatrzymać i docenić to, co małe, i dziękować za możliwości, jakie daje życie, nie przywiązując się do nich ani nie smucąc z powodu tego, czego nie posiadamy”. Naśladować Chrystusa ubogiego znaczy służyć Jego ubogim, tak by „żyć te same uczucia, jakie miał Chrystus” (Flp 2,5). W liście apostolskim na rozpoczęcie Roku Życia Konsekrowanego (21.11.2014) papież wezwał nas wszystkich: „Oczekuję od was konkretnych działań na polu przyjmowania uchodźców, bliskości względem ubogich, kreatywności w katechezie, w głoszeniu Ewangelii, we wprowadzaniu w życie modlitwy. Dlatego zalecam wam usprawnienie struktur, wykorzystanie wielkich domów na dzieła bardziej odpowiadające na aktualne potrzeby ewangelizacji i miłosierdzia, dostosowanie dzieł do nowych potrzeb” (Świadkowie radości. List apostolski Papieża Franciszka do zakonnic i zakonników na rozpoczęcie Roku Życia Konsekrowanego, ii, nr 4). Oby zatem zakonna ekonomia miała zawsze charakter ewangeliczny dzielenia się i komunii, wspólnoty darów, charyzmatów i wzajemnego obdarowywania się nimi, w radykalnej wierności charyzmatowi, we współdziałaniu, współuczestnictwie i

Dobra doczesne i zarządzanie nimi w instytucie zakonnym

współodpowiedzialności wszystkich osób
konsekrowanych.

Spis treści

Wprowadzenie / 7

I. Żywa pamiątka Chrystusa ubogiego / 15 Ubóstwo Chrystusa, nowość Ewangelii / 15

Ku „ciału Chrystusa” / 19

Ekonomia z ludzką twarzą / 23

Ekonomia jest narzędziem misyjnego działania Kościoła / 26

Ewangeliczna ekonomia współdzielenia i komunii / 30

Formacja w wymiarze ekonomicznym / 33 Pilna potrzeba nadania twarzy prorocत्वu / 36

II. Spojrzenie Boga: charyzmat i misja / 39

Wysięk dla przyszłego Królestwa / 39

Spoglądanie poza: rozeznawanie / 42

Tworzenie projektów / 44 Charyzmaty: znaczenie eklesjalne / 46

Charyzmaty: zdolność zintegrowania się / 49

III. Wymiar ekonomiczny i misja / 55

Stabilność dzieł / 55

Majątek stały / 60

Odpowiedzialność, przejrzystość i zaufanie / 64

Archiwum / 67

Cztery zasady *Evangelii gaudium* / 69

IV. Wytyczne operacyjne / 75

Władza ekonomii / 79

Administrowanie i zarządzanie majątkiem / 89

Relacje w Kościele / 109

Zakończenie / 115

Postscriptum do wydania polskiego

Dobra doczesne i zarządzanie nimi w instytucie zakonnym (Robert Leżohupski OFMConv.) / 119